

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 14.

Lördagen den 28 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till fonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift m. m. jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40, i vad propositionen avser anslag för ökad användning av inhemskt motorbränsle.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra särskilda utskottets memorial nr 21, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande andra särskilda utskottets utlåtande nr 18 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förordning med vissa särskilda föreskrifter rörande tillämpningen av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

*Samman-
jämnings-
förslag
rörande auto-
mobils
maximilast.*

Genom proposition nr 28 hade Kungl. Maj:t bland annat inhämtat riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning med vissa särskilda föreskrifter rörande tillämpningen av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) m. m. I nämnda författningsförslag hade upptagits bland annat ett stadgande av innebörd att 41 § tredje stycket vägtrafikstadgan den 23 oktober 1936 (nr 562) tills vidare icke skulle tillämpas i vad avsåge straff för befordran med lastautomobil av last, vars vikt överstege den för automobilen fastställda maximilasten.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna vid behandling av utskottets utlåtande nr 18 i anledning av propositionen nr 28 jämte i ämnet väckta motioner stannat i olika beslut beträffande den del av utskottets yttrande, som rörde frågan om upphävande av nyssnämnda straffbestämmelse.

Kamrarnas beslut beträffande ifrågavarande del av utskottets motivering inneburo, att första kammaren ansett den nu gällande straffbestämmelsen för överskridande av fastställd maximilast böra bibehållas, varemot andra kammaren förordat upphävande tills vidare av samma bestämmelse.

Efter övervägande av möjligheten till sammanjämkning av kamrarnas skiljaktiga beslut hade utskottet i det nu föreliggande memorialet föreslagit, att riksdagens yttrande beträffande ifrågavarande författningsförslag skulle erhålla den lydelse, memorialet visade, samt hemställt, att vardera kammaren, med frånträdande av sitt tidigare beträffande utskottets utlåtande nr 18 fattade beslut såvitt anginge förslaget till förordning med vissa särskilda föreskrifter rörande tillämpningen av motorfordonsförordningen den 23 oktober

Sammanjämningsförslag rörande automobils maximilast. (Forts.)
1936 (nr 561) m. m., måtte förklara, att riksdagen vid sin granskning av samma förslag icke funnit skäl att mot detsamma göra andra erinringar än i förevarande memorial upptagits.

Utskottets förslag innebar bland annat, att riksdagen skulle förorda, att straffbestämmelsen för överskridande av tillåten maximilast skulle bibehållas men föreskrifter meddelas, vilka underlättade ny prövning för olika slag av fordon angående frågan, huruvida en höjning tills vidare av den tillåtna maximilasten kunde medgivas.

Reservation hade anmälts av herrar *Linder, Olof Carlsson, Knut Petersson, Sten* och *Lindqvist*, fru *Nordgren*, herrar *K. A. Westman och Hagberg* i Malmö, fru *Gustafson* samt herrar *Henriksson, Gardell* och *Barnekow*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Linder: Herr talman! Någon skulle kanske kunna ifrågasätta, om det är så alldeles riktigt att här komma fram med en sammanjämkning, då det ju egentligen inte rör sig om något annat än ett *yttrande*, som vederbörande statsråd har begärt av riksdagen. — Utskottet har emellertid undersökt saken och funnit, att en sådan sammanjämkning icke skulle möta något konstitutionellt hinder.

Utskottet har också efter detta försökt sig på en sammanjämkning, och resultatet föreligger här på kammarens bord. Utan att behöva bruka några starka ord kan man väl i alla fall våga säga, att detta försök inte har utfallit vidare lyckosamt. Utskottet står delat med 12 ledamöter mot 12. Den förseglade sedeln har måst tillgripas, och det är alltså endast och allenast en slump som gjort, att utskottet har kunnat komma fram till ett positivt resultat.

Jag behöver väl knappast rekapitulera själva sakfrågan annat än i största korthet. Det gäller här ursprungligen, huruvida straffsatsen skulle kunna bortfalla vid överskridande av den för en bil fastställda maximibelastningen. Det har ur trafiksäkerhetssynpunkt alltid ansetts vara av fundamentalt intresse, att man icke överskrider den fastställda maximibelastningen. Som kammarens ledamöter nog erinra sig, har det kostat många strider att komma fram till den ställningen.

Emellertid är initiativet denna gång statsrådets. Statsrådet har yrkat, att denna straffsats skulle bortfalla, och vi känna alla anledningen till, att han gjort det. Anledningen är ju den, att en betydande del av bilarna till följd av bristen på bensin måst sättas ur trafik, och då har statsrådet velat avhjälpa detta med att säga, att de bilar, som få gå i trafik, skola lastas så mycket hårdare, och för det ändamålet bör man låta straffsatsen bortfalla helt och hållet.

Resultatet av statsrådets framställning till riksdagen blev i alla fall till en början det, att utskottet icke kunde följa statsrådet. När ärendet kom till kamrarna, följde denna kammare utskottet, medan andra kammaren följde statsrådet, men som vi alla erinra oss, voro röstsiffrorna vid det tillfället mycket små.

I det sammanjämningsförslag, som nu föreligger, har utskottet emellertid allttjämt bibehållit sin ställning. Det anser nämligen, att straffsatsen bör stå kvar, och utskottet har till och med presterat ett rätt varmt försvar på nytt för denna sin ståndpunkt genom att säga, att det är oriktigt att låta straffsatsen fullständigt bortfalla. — Men utskottet har trots sig kunna komma till en lösning genom att ta sikte på, att det hos åtskilliga bilar finnes en viss säkerhetsmarginal, som man skulle kunna rucka på. Hur många bilar det verkligen skulle kunna komma att gälla, vet jag inte. En rätt ny statistik ger vid

Sammanjämningsförslag rörande automobils maximilast. (Forts.)

handen, att vi här i landet ha omkring 60,000 lastbilar, men hur många av dem, som gå i trafik, och hur många, som stå till reds att deltaga, kan jag inte säga, och det har utskottet heller aldrig kunnat yttra sig om. Utskottet har dock i alla fall kommit till den lösningen, att det bör bli en *ombesiktning* av bilarna.

Nu vill jag för min del säga, att en sådan ombesiktning, såvitt jag kan förstå, måste bli av rätt individuell beskaffenhet. Naturligtvis kan konstruktionen på en bil göra en hel del. Den kan vara stark, och den kan vara mindre stark. Men hurudan konstruktionen än är, och vilken överbelastning bilen än kan tåla, måste man ju i alla fall säga sig, att en bil kan vara mer eller mindre *sliten*. Den kan också ha råkat ut för något olycksfall och ha blivit lagad mer eller mindre omsorgsfullt. Det är en hel del omständigheter som göra, att en sådan ombesiktning måste vara individuell. Det måste vara en *verklig prövning*, som en sådan bil skall underkastas, och jag förmenar, att det måste bli en rätt omständlig sak.

När utskottet därför särskilt rekommenderar statsrådet att meddela föreskrifter, som skola *underlätta* denna prövning, har jag verkligen inte i utskottet hört vad det är för slags föreskrifter, som åsyftas, och på vilket sätt detta underlättande skulle kunna ske. Ty det är väl inte meningen att göra på det sättet — det böra vi noga akta oss för — att man bara kör fram med bilen till besiktningsmannen och låter honom kasta en flyktig blick på den och säga, att det går för sig, och så får man *betala* för prövningen. — Det tror jag är en rätt vansklig linje att gå fram på. I varje fall bör det vara ganska svårt att tillfullo utnyttja den.

För övrigt vill jag säga, att det kan göras en invändning mot denna föreslagna väg, när det gäller *kostnaderna*. Redan nu är det väl på det sättet, att en hel del av dessa lastbilschaufförer sitta ganska trångt. Att då pålägga dem ännu en utgift kommer att medföra en ytterligare belastning av de svårigheter, som de ha att kämpa med. För övrigt tjänar det kanske heller inte mycket till, ty det är inte säkert, att det blir sådan tillgång på bensin, att de i alla händelser verkligen kunna få utnyttja sina bilar. Det är en sak, som man väl också skulle tänka på. Vi ha i utskottet egentligen inte fått någon utredning vare sig beträffande de *lättnader*, som statsrådet skulle rekommenderas medge i fråga om ombesiktning, eller beträffande *kostnaderna*.

Jag kan för min del inte se annat, herr talman, än att det riktigaste hade varit — och det är den uppfattningen, som reservanterna hylla sig till — att gå fram till statsrådet och säga, att vi i utskottet icke förmått åstadkomma någon sammanjämkning mellan kamrarnas olika beslut. Då hade det visserligen blivit så, att frågan hade återgått till statsrådet i samma skick som den kom, men naturligtvis med det underförstådda rådet, att man i tveksamma fall icke bör handla. Frågan är, såvitt jag kan förstå, av sådan beskaffenhet, att den gärna tål vid en ytterligare utredning, och denna utredning har statsrådet tillfälle att komma med om ett par månader, t. ex. i januari. För övrigt kan jag inte finna annat — jag har åtminstone inte i utskottet hört något därom — än att detta inte är ett problem bara för oss. Man kan väl tänka sig, att det även i andra länder kan bli fråga om, hur mycket bilar böra få lasta över den fastställda maximivikten. Men någon sådan undersökning känner jag inte till, att man har gjort.

Jag menar därför, att det här finnes åtskilliga ting, som böra utredas, innan man skrider till beslut. Om statsrådet ånyo får frågan i sin hand, skulle ju statsrådet kunna bedöma den saken. Det tillhör honom ensam att i det avseendet utfärda bestämmelser.

För närvarande befinner jag mig jämte mina medreservanter i den ställ-

Sammanjämningsförslag rörande automobils maximilast. (Forts.)
ningen — vi stå alltså i utskottet 12 mot 12 — att vi yrka, att kammaren måtte avslå sammanjämningsförslaget.

Herr Linnér: Herr talman! Den föregående ärade talaren tycktes börja med att dra i tvivelsmål, huruvida en sammanjämkning i ett sådant fall, då det är fråga om ett från riksdagen infordrat yttrande, bör äga rum. Utskottet har därvid intagit samma ståndpunkt, som sedan 23 år konsekvent iakttagits i riksdagen. Riksdagens utskott ha oavbrutet under hela denna tid, sedan de fått till sig återremitterat protokoll angående delade meningar mellan de bägge kamrarna, försökt åstadkomma en sammanjämkning. Något formellt hinder ur denna synpunkt för en sammanjämkning föreligger således icke.

Vad sedan angår själva realiteten, har ett utskott, då det fått en återremiss för sammanjämkning, förpliktelse att se till, huruvida utskottet kan framlägga en linje, som i verkligheten innebär ett närmande mellan de bägge ståndpunkterna. Det är detta, som utskottet här har trott sig kunna åstadkomma efter följande grunder.

Departementschefen har i propositionen ett uttalande om att en ganska avsevärd tolerans å den tillåtna vikten föreligger i fråga om ett mycket stort antal bilar. Utskottet har trott, att detta uttalande, som sedan upprepades av statsrådet under debatten här i kammaren, vore någonting att ta fasta på. Utskottet har efter ytterligare upplysningar tänkt sig, att man skulle kunna skilja på de bilar, för vilka en ökad belastning kan vara tillåten, och de bilar, för vilka en sådan ökad belastning icke kan vara tillåten. Därmed skulle man tillgodose å ena sidan trafiksäkerhetens krav, å andra sidan önskemålet att kunna utnyttja bilarna med större belastning på grund av den rådande bensinbristen.

Det är detta, som utskottet har rekommenderat, och det är ingalunda så, som herr Linder trodde, att det icke ligger någon realitet i tillämpningen av utskottets rekommendation. Enligt vad jag inhämtat från besiktningssmannahåll äro statsrådets uppgifter om belastningstoleransen fullständigt riktiga. Det finnes ett ganska avsevärt antal lastbilar, för vilka man kan tänka sig en ökning av den tillåtna tjänstevikten. Man släpper således på den formella fordran, som för närvarande är uppställd å den nu gällande tjänstevikten, och öppnar en utväg att komma realiteten så nära som möjligt genom en ny besiktning. Då bör för denna nya besiktning åstadkommas vissa lättnader. Vad utskottet härvid åsyftat är ju, att avgiften för ombesiktning skulle sättas ned. Denna avgift är för närvarande 15 kronor, och det är ganska oskäligt, att en lastbilsägare, som endast på grund av nuvarande förhållanden blir tvungen att låta sin bil undergå en ombesiktning, skall betala en så dryg avgift. Det skulle därför vara en mycket lämplig åtgärd, om denna avgift, som det tillhör Kungl. Maj:ts administrativa befogenhet att bestämma, sattes ned t. ex. till 5 kronor. Därigenom uppnår man, att det blir lätt för en lastbilsägare, som så önskar, att få bilens tjänstevikt ökad, ifall det låter sig göra; annars är det ju uttryckligen konstaterat på nytt, att en belastning av denna bil med mera än den tillåtna tjänstevikten är trafikvådlig, och då är det orimligt att tillåta en sådan merbelastning.

Herr Linder slutade med några dunkla uttalanden om att han föreställde sig, att statsrådet skulle icke handla, och han hoppades, att statsrådet skulle vidtaga ytterligare utredning. Såvitt jag förstod, tänkte han sig, att statsrådet på grund av den ytterligare utredningen skulle komma med något nytt förslag till nästa riksdag. Såsom åtminstone jag för min del tolkar detta sista uttalande av herr Linder, måste det innebära, att han i realiteten står på

Sammanjämningsförslag rörande automobils maximilast. (Forts.)

precis samma ståndpunkt som utskottet. Han anser nämligen, att det icke är tillrådligt att släppa lös belastningen av bilarna, och han hoppas, att statsrådet icke skall gå till att efterfölja det förslag, som statsrådet själv har framlagt i sin proposition, utan underkasta denna proposition en ny granskning. Det är då litet egendomligt, att herr Linder inte vill ansluta sig till ett sammanjämningsförslag, som i realiteten går statsrådet till mötes, så långt det låter sig göra, men samtidigt håller trafiksäkerheten uppe, så långt som detta är nödvändigt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till föreliggande sammanjämningsförslag.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Vid förra lördagens förhandlingar voro ju tyvärr så få ledamöter närvarande, att man har svårt att säga, att det beslut, som kammaren då fattade, var ett fulltonigt uttryck för samtliga ledamöters uppfattning. Beslutet fattades med 40 röster mot 27; det skulle innebära, att ungefär 26 % av kammarens ledamöter då voro av samma uppfattning som utskottet. Det bästa hade nog varit, att man kunde företaga frågan till ny behandling, men det låter sig ju inte göra. I det läge vi nu äro, då vi ha att behandla det föreliggande sammanjämningsförslaget, är min uppfattning ungefär följande.

Det är ju svårt att ge detta sammanjämningsförslag riktigt namn av sammanjämkning, ty som den förste talaren framhöll är det så, att alla utskottets argument från förra veckan kvarstå i oförändrat skick, upprepade och preciserade, såväl faran för trafiksäkerheten som faran för vägslitningen och för att förarna inte skulle kunna iakttaga tillräcklig varsamhet. Skall man nu godtaga ett medlingsförslag, böra ju åtminstone icke de argument upprepas, som man då närmast stred om och beträffande vilka man var av olika uppfattning. Man kan inte begära, att de, som då icke kunde följa utskottet, skola godkänna ett utlåtande, i vilket dessa argument fortfarande stå kvar såsom det mest bärande innehållet.

Det nya, som kommit fram, är det av herr Sederholm förra lördagen framförda förslaget om underlättande av ombesiktning. Detta förslag finner jag för min del lida av den svagheten, att det knappast innebär någon större säkerhetsmarginal mot de tre förut särskilt anförda riskerna — om man nu tror på dem. Jag är fortfarande av den uppfattningen, att chaufförernas eget intresse av att icke skada skall uppstå, som kan medföra risk för deras eget liv och för deras finanser, innebär en fullt lika stor säkerhetsmarginal som en ombesiktning av bilarna skulle medföra. Jag tänker mig, att en besiktningsman, som får en sådan fråga inför sig, måste bli försatt i ett ganska svårt läge. Först och främst är det ju så, att om en bil är ny, så kan han kanske säga, att den kan tåla överbelastning med 700 à 800 kg, men om bilen blir utsatt för slitage, om t. ex. däckena börja bli gamla, är den bilen kanske inte lika ofarlig att köra med vid transport av samma last som besiktningsmannen har medgivit, och då är det ju frågan, om inte faran är större än om man överlåter åt chauffören att avgöra saken. Jag föreställer mig också, att besiktningsmännen i olika delar av landet kunna ha olika uppfattning. Somliga besiktningsmän kanske anse, att bensinbesparingsynpunkten är så viktig, att man bör sträcka sig ganska långt, och i likhet med andra människor kunna somliga av dem vara av mera optimistisk natur, medan andra äro mera pessimistiska. Därför menar jag, att behandlingen kanske kan bli ganska olika i olika besiktningsmannadistrikt, och det är heller inte bra. Då vore det rådligare att ha en mera enhetlig typbesiktning, som tidigare varit fallet.

Jag anser, att det är bättre att låta Kungl. Maj:t vara fri att sköta denna

Sammanjämningsförslag rörande automobils maximilast. (Forts.)
sin administrativa befogenhet, som det ju gäller, efter eget skön, nu när meningarna visat sig vara delade. Kammarens ställningstagande till denna sammanjämkning måste nog betraktas som ett förnyat ställningstagande även i sakfrågan, och om denna kammare nu skulle avslå utskottets hemställan, antager jag, att regeringen, då närvarofrekvensen i kammaren nu är större, kommer att betrakta detta som ett uttalande, att det inte är så farligt, om man stryker straffbestämmelsen.

Med hänsyn till dessa synpunkter, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Heiding: Herr talman! När jag inom utskottet gick med på denna sammanjämningslinje, var det därför, att jag ansåg, att man efter en viss prövning skulle kunna medge någon höjning av maximibelastningen och att den efter förnyad besiktning fastställda maximibelastningen skulle utgöra en viss säkerhetsmarginal. Jag kan inte förstå, att det finnes personer, som vilja gå längre, när man efter en viss prövning kommit till den slutsatsen, att gränsen för en bils lastkapacitet är nådd. Det tycks finnas många, som anse, att man skall få lasta hur mycket som helst på en bil, men det måste väl vara förenat med alltför stor risk att gå med på något sådant.

Jag kan inte anse, att det finnes någon anledning att upphäva straffbestämmelsen beträffande den fastställda maximibelastningen. Vi ha ju inom utskottet hållit före, att man borde gå fram på denna väg. Såsom här förut har framhållits, möter det ingen svårighet att företaga en ombesiktning, vilken då skulle ske mot något lägre avgift än den, som erlägges vid vanlig besiktning. En dylik ombesiktning medför ju under alla förhållanden en större trygghet än om ingen besiktning alls företages. Herr Linder sade, att en ombesiktning inte skulle innebära någon ökad säkerhet, men i det fallet är jag av en motsatt uppfattning.

Det är alldeles givet, att regeringen och i all synnerhet kommunikationsministern, som framlagt förslaget, kommer att påtaga sig ett stort ansvar, om man tar bort den säkerhetsmarginal, som ligger i straffbestämmelsen. Jag har hela tiden ansett, att det är alltför stor risk att gå med på detta.

Nu kan det ju sägas vara egendomligt, att det står 12 ledamöter mot 12 i utskottet. Men det förtjänar kanske nämnas, att det icke är samma personer, som undertecknat utskottsutlåtandet nr 18 och utskottsutlåtandet nr 21. Åtta av de nuvarande reservanterna deltog icke i ärendets behandling vid föregående tillfälle, och två av reservanterna gingo den gången på utskottets linje, däribland herr Linder, som ju har den uppfattningen, som första kammaren då uttalade sig för, nämligen att man icke bör gå med på att borttaga straffbestämmelsen. Det kan således ha spelat en ganska stor roll, att utskottets ledamöter inte voro desamma vid båda tillfällena, och däri har man förklaringen till det egendomliga förhållande, som man har uppmärksammat.

Nu har det ju blivit bättre tillgång på bensen, och man har anledning att förutsätta, att det i fortsättningen skall vara lättare för lastbilägarna att erhalla sådan och att läget åtminstone inte blir svårare än det är nu. Vidare torde tråkolsgasdrivna bilar komma till ökad användning.

Allt detta gör att det inte ser ut, som om det för närvarande finnes anledning att vidta denna åtgärd att upphäva straffbestämmelsen. I själva verket sträcka vi ju oss utöver det föregående beslutet genom att gå med på en omprövning, och jag anser att det klokaste kammaren i detta fall kan göra är att gå med på sammanjämningslinjen, som säkerligen inte är utan betydelse och dessutom kommer att medföra den säkerhet som åsyftas.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sammanjämningsförslag rörande automobils maximilast. (Forts.)

Herr Berg, Robert: Herr talman! Den förste ärade talaren angav de skäl, som för reservanterna varit bestämmande, då de intogo förnyad ståndpunkt till denna fråga. Jag måste säga, att jag inte till alla delar kan acceptera dessa skäl; där finns nämligen en hake, som gör mig mycket betänksam. Om kammaren skulle godtaga reservationen, skulle nämligen Kungl. Maj:t få helt och hållet fria händer, och då kunde man befara, att statsrådets synpunkter i fortsättningen bleve avgörande. Den förste ärade talaren förklarade visserligen, att han icke räknade med detta vid sitt ståndpunktstagande, men man får ju ta hänsyn till alla eventualiteter.

Då detta ärende förra gången behandlades, anförde herr Sederholm en synpunkt, som man vid genomläsande av memorialet finner har vunnit utskottets beaktande, nämligen att en omjustering av lastbilarnas bärighet skulle kunna ske. Denna ståndpunkt sammanfaller ju med krav, som på sin tid framfördes till motorsakkunniga. Redan för tre eller fyra år sedan framhöll Volvo hos motorsakkunniga, att orsaken till att lastkapaciteten var så låg var, att bilarna hade så klena ringar. Om så fortfarande är fallet, blir den synpunkt, som herr Sederholm framförde, av mycket stor betydelse. Om kammaren nu beslutar i denna riktning får ju statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet möjlighet att ordna så, att dessa lastvagnar verkligen få den omjustering, som de behöva, och jämväl sådana ringar, som svara mot den ökade lastkapaciteten. Under sådana förhållanden förefaller det mig, som om det föreliggande sammanjämningsförslaget borde av kammaren kunna accepteras. Inom det fackförbund, som jag har äran att tillhöra, ha vi diskuterat detta sammanjämningsförslag och funnit, att det från våra utgångspunkter mycket väl kan accepteras. Vår organisation omfattar dock cirka åtta tusen medlemmar, sysselsatta inom denna verksamhetsgren, och jag skulle tro, att de ha tillräcklig sakkunskap för att på ett tillfredsställande sätt kunna bedöma denna fråga.

I sakens nuvarande läge tillåter jag mig, herr talman, att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Sederholm: Det kan ju synas rätt märkligt, att då utskottet avstyrkte Kungl. Maj:ts förslag om borttagande av straffbestämmelserna, endast tre av utskottets tjugufyra ledamöter ställde sig bakom detta förslag, medan nu, när sammanjämningsförslaget föreligger, utskottet är delat på tolv mot tolv. Herr Heiding sökte en förklaring därtill i det förhållandet, att suppleanter nu ryckt in och således andra personer varit närvarande vid handlingen av sammanjämningsförslaget än vid handlingen av propositionen. Det kan naturligtvis ligga något däruti, men jag ser inte saken på detta sätt. Särskilt med tanke på herr Linders ståndpunktstagande kan man säga, att skillnaden är den, att när det gällde ett direkt uttalande för eller emot straffbestämmelsernas borttagande, var utskottet samlat och enigt — och jag tror, att om denna fråga ånyo förelagts utskottet i dess något förändrade sammansättning, resultatet skulle ha blivit ungefär detsamma — medan andra skäl spelade in när det såsom nu gällde att undersöka, om någon linje kunde yppa sig för en reell sammanjämkning, eller om man, som reservanterna, skulle inskränka sig till att förklara, att sammanjämkning inte var möjlig. Då kom man lätt i likhet med herr Linder till den ståndpunkten att låta de formella skälen vara avgörande, vilket innebar, att man inte kunde acceptera det reella försök till sammanjämkning, som på sina håll gjordes. Häri menar jag att man kan söka en förklaring till skillnaden i röstsiffrorna. De, som av formella skäl inte ville gå med på en sammanjämkning, sådan som den nu föreslagna, men i realiteten fortfarande delade utskottets tidigare mening, stå

Sammanjämningsförslag rörande automobils maximilast. (Forts.)

nu som reservanter, vilket de annars inte skulle ha gjort. Jag kommer så till den invändning, som herr Mannerskantz gjorde, nämligen att detta icke är en reell sammanjämkning, utan endast ett uppreparande av utskottets och första kammarens tidigare mening, därvid endast motiven blivit tillrättalagda. Jag kan inte ge herr Mannerskantz rätt härutinnan. Utskottets och kammarens tidigare ståndpunkt innebar ju, att ingenting skulle göras, att allting skulle förbli vid det gamla med avseende å straffbestämmelserna. Ingenting skulle göras för att utnyttja den marginal av lastkapacitet, som eventuellt fanns hos olika bilar. Sammanjämningsförslaget innebär, att all den lastkapacitet, som kan finnas hos våra lastbilar, också skall kunna utnyttjas, dock ej så att trafiksäkerheten läderas. Det är väl ändå orimligt att ifrågasätta, att lastbilarna skulle få rättighet att köra med ännu större last, oavsett vad som enligt en nyss företagen besiktning befunnits möjligt att medgiva. Det är ju att vända alldeles upp och ner på kravet på trafiksäkerhet, om alla bilar skulle släppas lösa, oberoende av om trafiksäkerheten äventyrades genom att deras lastkapacitet inte begränsades.

Av olika talare — kanske mest herr Mannerskantz och i någon mån herr Linder — har invänts, att utskottet inte kunnat överblicka hela denna procedur. Men det är ju klart, att när det gäller att skriva till Kungl. Maj:t om ett uppslag, som framkommit, eller en linje, som man funnit värd beaktande, utskottet inte kunnat pröva alla konsekvenser, helst inte på den korta tid, som nu stått till förfogande. Jag har emellertid, under den tid som förflutit, sedan utskottet behandlade ärendet, varit i tillfälle att rådgöra med sakkunniga på detta område, särskilt med en ledande man inom bilbesiktningssmannakåren. Han har meddelat mig att denna sak mycket lätt går att ordna. Det behövs endast, för att få en viss enhetlighet i handhavandet av den ifrågasatta efterbesiktningen, att vissa direktiv utarbetas med föreskrifter hur man skall förfara vid en dylik. Vad kostnadsfrågan beträffar, förklarade han sig anse, att ett belopp av fem kronor kunde vara en skälig ersättning för en sådan efterbesiktning. Under sådana förhållanden får man väl säga, att varken det lilla besvär, som åsamkas lastbilägaren, eller detta lilla belopp av fem kronor behöver avskräcka honom från att begära efterbesiktning, under förutsättning att han själv anser, att hans bil kan bära större last än den är deklarerad för. I motsatt fall har han ju inte något intresse av en höjning, och en höjning som inte är rimlig och riktig kan alltså inte ifrågakomma. Man släpper således inte kontrollen utan bevarar den, samtidigt som man bereder sig möjlighet att individuellt pröva bilarnas lastkapacitet och medge den ökning, som i de enskilda fallen kan vara motiverad. Licensen skall naturligtvis gälla tillsvidare, ha temporär giltighet. Efterprovningen är också en sak, som Kungl. Maj:t kan ta under förnyat övervägande.

Jag hoppas naturligtvis, att sammanjämkningen skall godkännas av riksdagen, men det är också möjligt, att andra kammaren kommer att avslå den. Då kommer det att bli en skrivelse till Kungl. Maj:t om att kamrarna ha stannat i olika beslut, men jag föreställer mig, att första kammarens biträdande av utskottsförslaget skall utgöra ett stöd för en försiktig politik från statsrådets sida. Det synes mig också klokt och riktigt, att statsrådet undersöker den linje, som herr Linder förordade, och eventuellt framlägger ett nytt förslag till nästa riksdag, vilket ju inte kan dröja så länge, och inte så att säga rusar på för att hävda sitt ursprungliga förslag. Det har ju också, som redan påpekats, inträffat en hel del, sedan propositionen avlämnades. Vi ha fått en ökad bensintilldelning, och vi höra, att den ena bensinlasten kommer efter den andra. Att under sådana förhållanden upphäva en lagbestämmelse, som kanske efter ett par månader mycket väl kan behöva återinföras,

Sammanjämningsförslag rörande automobils maximilast. (Forts.)
vore väl knappast lämpligt. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bondeson: Herr talman! Jag skall inte förlänga diskussionen, helst som den senaste ärade talaren just har sagt det jag tänkte säga. Men om vi nu skola släppa loss och medge en högre belastning — vilket jag inom parentes sagt inte är vän av — bör dock en viss förenkling i besiktningssförfarandet kunna ske. Själv har jag tre stycken bilar, varav två äro så nya, att de äro mindre än två månader gamla, och den tredje är fem år. Jag skulle vilja ställa frågan, huruvida det skall vara absolut nödvändigt att på nytt låta besiktiga de båda bilar, som besiktigades för mindre än två månader sedan, eller om det inte kan räcka med ett tilläggsintyg från besiktningssmannen av innehåll, att bilarna äro av den beskaffenhet att de tåla en större belastning. Även om avgiften för ombesiktning, som herr Sederholm nämnde, skulle kunna minskas från femton till fem kronor, är ju bensinkostnaden en sak att ta i betraktande. Jag kan nämna ett ganska kuriöst fall. Jag har en lastbil, som får en bensintilldelning endast av fyra liter om dagen, men det skulle kosta mig tjugufyra liter, alltså en hel veckas tilldelning, att köra till besiktningssmannen med den. Man tycker, att det borde kunna lämnas extra bensintilldelning för färd till besiktningssman.

Herr talman, jag har intet yrkande, utan har endast med detta till herr statsrådet velat framföra det önskemålet, att dessa synpunkter måtte vinna beaktande vid den utformning av dessa föreskrifter, som kommer att ske i händelse kamrarna stanna för utskottsförslaget.

Herr Linder: Nej, jag kan gott förstå att herr Bondeson inte har något yrkande. När jag hörde herr Bondeson, förstod jag, att jag hade rätt, när jag sade, att det skulle bli en halvmesyr, om man släppte loss allt detta med ombesiktning och dylikt. Detta är resultatet av herr Bondesons yttrande i fråga om den förenklade besiktningssmetoden.

Herr Sederholm, som då vi tidigare behandlade denna fråga i utskottet, var den egentliga varma förespråkaren för utskottets ståndpunkt, rycker nu fram med en auktoritet, som han träffat, sedan detta memorial blev färdigt, och denne har sagt, att förslaget om en ombesiktning inte är farligt. Ja, med den ställning herr Sederholm har, förstår jag, att det är en auktoritet han träffat och att auktoriteten också sagt på det sättet, men det är ju inte brukligt, att en av riksdagens kamrar med den ställning en riksdagens kammare har på en sådan enkel upplysning ändrar ståndpunkt. Vore det inte lämpligare, att denna auktoritet gick upp till statsrådet, som ju har frågan helt och hållet i sin hand och kan göra som han finner lämpligast, och sökte övertyga honom om riktigheten av den uppfattning, som auktoriteten företräder? Sedan kan ju statsrådet handla som han finner för gott. Riksdagen bör enligt min mening ge statsrådet fria händer, vilket sker genom att riksdagen återsänder frågan med en förklaring, att en sammanjämnning icke varit möjlig.

Herr Sederholm nämnde också den ökade bensintilldelningen. Ja, denna kanske är ett tecken på, att besinen räcker fullt ut, och då böra vi väl inte ta bort straffsatsen. Då reder ju allting upp sig, och vi befinna oss i samma läge som vi varit förut; alla få bensen, och alla kunna köra.

Jag kan av denna diskussion inte finna annat än att situationen här är densamma som i utskottet, det vill säga: mening står mot mening. Tjugufyra män, som ha fått riksdagens förtroende att sitta i utskottet, ha i flera timmar diskuterat igenom denna fråga, och när resultatet likväl blivit, att tolv stå mot tolv, tycker jag, att det riktigaste är att icke handla, utan meddela

Sammanjämningsförslag rörande automobils maximilast. (Forts.) statsrådet, att kamrarna icke kunnat komma till enighet. Det är dock tolv medlemmar i utskottet, som inte kunnat följa den linje, som anges i memorialet. Vi ha diskuterat alla möjliga skäl fram och tillbaka, även höjning av procent-satsen, och vi ha stannat vid ett *non licet*. Vi ha inte kunnat säga något bestämt utan anse, att resultatet får bero på en ytterligare utredning från statsrådets sida. En sådan utredning kanske kan ge lösningen — kanske den auktoritet, som herr Sederholm talade om, har lösningen i sin hand, och då är det bättre, om denna framföres till statsrådet, som får avgöra frågan. I sakens nuvarande läge kan jag med gott samvete säga, att det riktiga är att inte träda fram för statsrådet och säga: var så god, här är en acceptabel lösning.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om avslag.

Herr Hagström: Det är bara en punkt, som jag skulle vilja uppehålla mig vid ett ögonblick. Det har under debatten talats om att man borde göra det lättare för ägarna av lastbilar att få sina fordon ombesiktigade. Därvid har också berörts det arvode av femton kronor, som besiktningsmannen har rätt att betinga sig, och man har menat, att detta belopp borde nedsättas till fem kronor. Därvid har man dock förbisett det väsentliga, nämligen kostnaden för resan till besiktningsmannen. I Norrland kan avståndet till den plats, där besiktningsmannen bor, många gånger vara 25 å 30 mil, vilket betyder en färd på 50 å 60 mil fram och åter. Även om färdkostnaden beräknas så lågt som till två kronor per mil, skulle dock en sådan färd till besiktningsmannen kosta 100 å 120 kronor. Det är väl ändå för mycket begärt, att en lastbilägare skall vidkännas en kostnad på över hundra kronor för att få sin lastbil ombesiktigad, så att han kanske blott för en kortare tid kan öka lasten en smula.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka avslag på utskottets sammanjämningsförslag.

Herr Linder: Jag skulle inte ha återkommit, herr talman, men det brukar ju vara vanligt att hålla ett öga fäst även på medkammaren vid behandlingen av en samtidigt föreliggande fråga. Nu uppges det, att andra kammaren har behandlat denna sak, varvid reservationen — alltså den åsikt, som jag förfäktat — segrat med 124 röster mot 66, som avgåvos för utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande memorialet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Linder* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra särskilda utskottet hemställt i sitt memorial nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta

Sammanjämningsförslag rörande automobils maximilast. (Forts.)
 för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Linder* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—59;

Nej—52.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 49, såvitt angår omsättnings- och utskänknings-skatt å spritdrycker samt spritdrycksaccis m. m., ävensom i ämnet väckta motioner. *Ang. omsättningskatten å spritdrycker m. m.*

I en den 14 oktober 1939 dagtecknad proposition, nr 49, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänknings-skatt å spritdrycker;
- 2) förordning om spritdrycksaccis; samt
- 3) förordning angående särskild omsättnings-skatt å vin.

I propositionen hade framlagts ett förslag angående höjd spritdrycksbeskattning, innefattande i huvudsak dels en höjning av omsättnings-skattens grundavgift med 2 kronor för liter och av samma skatts procentuella del från 60 till 80 procent, dels ock införande av en spritdrycksaccis av 2 kronor för varje liter utöver den första, som under en kalendermånad utminuterades till samma köpare.

Till utskottets behandling hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 9 i första kammaren av herrar *Öman* och *Nordborg* samt nr 11 i andra kammaren av herr *Arneberg* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag till förordning om spritdrycksaccis samt, vid bifall till denna hemställan, fastställa den i omsättnings-skatten å spritdrycker ingående grundavgiften till 4 kronor 50 öre per liter;

2) de likalydande motionerna nr 10 i första kammaren av herr *Per Andersson* m. fl. och nr 15 i andra kammaren av herr *Hansson* i *Rubbestad* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att beskattningen av spritdrycker skulle höjas med 1 krona för vardera av de två första och med 2 kronor för envar av de följande litrar, som en köpare uttog under samma månad;

3) motionen nr 11 i första kammaren av herr *Bergman* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte, med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts förslag antingen fastställa samma accisbelopp, som föreslagits för den andra, tredje och fjärde utminuteringslitern, även för den först uttagna eller ock, med avslag å förslaget om spritdrycksaccis, besluta en generell höjning av omsättnings-skattens grundavgift med 4 kronor per liter;

4) motionen nr 13 i andra kammaren av herr *Paulsen*, vari föreslagits en sådan spritdrycksbeskattning, att brännvin i detaljhandeln skulle erhållas till ett pris av 5 kronor för första litern, 7 kronor för andra litern, 8 kronor för tredje och 12 kronor för fjärde litern samt av 15 kronor för varje liter därutöver;

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

5) motionen nr 14 i andra kammaren av herr *Lithander*, vari hemställdt, att riksdagen måtte, vid bifall till propositionens förslag, såvitt anginge särskild omsättningsskatt å vin, från nämnda skatt undantaga de viner, som berördes av Sveriges med Frankrike den 31 mars 1939 träffade avtal, avd. IV punkt 5);

6) motionen nr 16 i andra kammaren av herrar *Senander* och *Hagberg* i Luleå, vari hemställdt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition; samt

7) motionen nr 18 i andra kammaren av herr *Wallén*, vari hemställdt, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts förslag om höjd spritdrycksbeskatning, såvitt anginge förhöjd skatt å inom landet tillverkat brännvin.

Utskottet, som tidigare avgivit utlåtande (nr 20) över förslaget till särskild omsättningsskatt å vin, hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 49, såvitt anginge omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker samt spritdrycksaccis, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas,

dels antaga under punkten infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker;

dels och avslå Kungl. Maj:ts förslag till förordning om spritdrycksaccis;

B) att följande motioner, nämligen inom första kammaren nr 9 av herrar *Öman* och *Nordborg*, nr 10 av herr *Per Andersson m. fl.* och nr 11 av herr *Bergman m. fl.* samt inom andra kammaren nr 11 av herr *Arnemark m. fl.*, nr 13 av herr *Paulsen*, nr 15 av herr *Hansson i Rubbestad m. fl.*, nr 18 av herr *Wallén* samt nr 16 av herrar *Senander* och *Hagberg* i Luleå, sistnämnda motion i vad den avsåge beskattningen av spritdrycker, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

C) att motionen II:14 av herr *Lithander* samt motionen II:16 av herrar *Senander* och *Hagberg* i Luleå, i vad sistnämnda motion avsåge särskild omsättningsskatt å vin, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets förslag innebar en enhetlig höjning av omsättningsskattens grundavgift med 3 kronor för liter, eller från nuvarande 2 kronor till 5 kronor, samt bibehållande av den nuvarande procentuella delen av omsättningsskatten oförändrad.

Beträffande 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker hade reservation avgivits av herr *Hansson* i Rubbestad, som ansett, att utskottet bort föreslå en enhetlig höjning av den nuvarande omsättningsskattens grundavgift med 1 krona 50 öre för liter i stället för med 3 kronor för liter samt att utskottet förty bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att 2 § 1 mom. förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker skulle hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

Dessutom hade beträffande motiveringen reservation anförts av herrar *Velander*, *Mannerskantz*, *Öman*, *Bagge* och *Anderson* i Norrköping, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits. Enligt reservanternas förslag skulle i motiveringen å angiven plats infogas ett nytt stycke av följande lydelse:

»För utskottet har den tanken icke varit främmande att såväl den enligt propositionen föreslagna skattehöjningen som ock den av utskottet förordade kan föranleda betänkligheter av principiell art. Sålunda torde kunna göras gäl-

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

lande, att det hos oss tillämpade restriktionssystemet med avseende å rusedrycksförsäljningen icke förutsätter priser av sådan höjd, som med godkännande av ettdera av dessa förslag äro att räkna med. Det får därför enligt utskottets mening icke betraktas såsom uteslutet att, med utgångspunkt från detta förhållande, förslag komma att i fortsättningen aktualiseras, som taga sikte på jämkningar i eller modifikationer av vissa av de nu gällande restriktionsbestämmelserna, en utveckling som ock förutsatts i det av 1937 års bevillningsutskott avgivna, av riksdagen godkända betänkande (nr 28) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 242 med förslag till förordning angående försäljning av rusedrycker m. m.»

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis, dock att punkterna A och B skulle behandlas i ett sammanhang.

Punkterna A och B.

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag har begärt ordet för att framställa ett ändringsyrkande till utskottsförslaget, men för att icke behöva begära ordet en gång till ber jag att nu få säga något även beträffande frågan i dess helhet.

Det framgår av utskottsbetänkandet, att det råder stor, ja, kanske fullständig enighet i själva sakfrågan, nämligen en önskan att på denna väg få fram ett så stort skattebelopp som möjligt. Det förefinnes ju för närvarande ett exceptionellt stort penningbehov, och man vill — framför allt gäller detta finansministern — på olika vägar söka åstadkomma en täckning av detta penningbehov. Det ligger i sakens natur, att finansministern även kastar sina blickar på spriten, som ju brukar vara ett tacksamt objekt för beskattning. Det är klart, att det förslag, som föreligger i propositionen, liksom även det förslag, som föreligger i utskottets utlåtande, innebär en mycket tung belastning på konsumenterna på detta område. Å andra sidan, när man nu är tvungen att genom olika former av indirekt beskattning skaffa de penningmedel, som erfordras, vilka utgöra en avsevärd del av det hela, tycker jag — och jag tror att den uppfattningen delas av många, som inte äro professionella i den ena eller andra riktningen — att det är mindre osympatiskt att lägga denna indirekta skatt på en konsumtionsartikel, som dock icke tillhör livets nödtorft, än att lägga den på verkliga nödvändighetsvaror. Det är klart, att man kommer därhän också, men det kan vara lämpligt att göra början med en sådan artikel som alkoholen för att man skall kunna se, vilka tumskruvar man behöver taga till på andra områden.

Utskottet har, såsom det också understrukit i utlåtandet, sett denna fråga uteslutande ur statsfinansiell synpunkt. Det föreligger inte — och jag tror, att detsamma gäller om propositionen — några som helst nykterhetspolitiska syftsmål vare sig i utskottets förslag eller utlåtandets motivering. Man skulle nästan kunna säga, att utskottet förbigått alla sådana synpunkter åtminstone så till vida, att utskottets avsikt med denna beskattning icke har varit att åstadkomma en begränsning av spritkonsumtionen, utan vi äro kanske alla inom utskottet med hänsyn till statsfinanserna tacksamma för att den begränsning, som naturligtvis ändå inställer sig, blir så liten som möjligt.

Man kan ju också ur andra synpunkter hysa betänkligheter mot att gå så långt, som här föreslås. Vi ha nu faktiskt kommit in på vad man i den nykterhetspolitiska diskussionen kallat för det danska systemet, vars syfte som bekant är att genom att fördyra spriten söka nedbringa användningen av densamma. Det är emellertid icke något sådant danskt system, som utskottet har

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

åsyftat med denna höjning av beskattningen, och jag blev därför ganska förvånad, när jag i den reservation beträffande motiveringen, som avgivits av herr Velandér m. fl., finner ett resonemang, som jag icke kan tolka annorlunda än som ett förord för det danska systemet. I reservationen synes man nämligen betrakta den nu föreslagna beskattningen som ett uttryck för det danska systemet, och man tror sig på grundval av detta ha anledning att överväga, huruvida inte andra restriktioner, som finnas i vårt nuvarande system, skulle kunna avskaffas eller åtminstone modifieras. Jag blev därför ännu mer förvånad, när jag häromdagen i en tidning läste en artikel av en av reservanterna, vari han yttrar, att högern är det parti i riksdagen, som mest konsekvent gör motstånd mot det danska systemet. Detta är underligt att höra, när man läser följande passus i reservationen: »Det får därför enligt utskottets mening icke betraktas såsom uteslutet att, med utgångspunkt från detta förhållande, förslag komma att i fortsättningen aktualiseras, som taga sikte på jämkningar i eller modifieringar av vissa av de nu gällande restriktionsbestämmelserna, en utveckling som ock förutsatts i det av 1937 års bevillningsutskott avgivna, av riksdagen godkända betänkande (nr 28) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 242 med förslag till förordning angående försäljning av rusdrycker m. m.» Jag har visserligen privat hört den versionen spridas här i riksdagen, att reservanterna skulle åsyfta något alldeles motsatt, i det att nämligen deras uttalande skulle vara en varning för en utveckling, vilken komme att leda till att restriktionsbestämmelserna sattes ur kraft. Om detta är meningen, måste jag säga, att reservationens författare verkligen har lyckats åstadkomma ett skrivsätt, som ingalunda täcker hans verkliga avsikter, och jag har litet svårt att tro på den versionen, ty när denna sak fördes på tal i utskottet, var det en talare från högern, som direkt pekade på, att en av de restriktionsbestämmelser, som nu skulle kunna avskaffas, är mattvånget. Det framgick av hans uttalande, att det ingalunda är på grund av några farhågor för att restriktionssystemet skall kunna modifieras och försvinna som denna reservation avgivits, utan av rent motsatta skäl. Vad nu mattvånget beträffar, anser jag visserligen, att det inte är särdeles aktuellt för närvarande, men därför är inte heller dess avskaffande särskilt aktuellt. I vems intresse skulle man avskaffa mattvånget? Vilka skulle det vara, som skulle ha någon fördel av att det borttoges? Det skulle möjligtvis vara en del särskilt törstiga människor, som på grund av detta mattvång varit förhindrade att skaffa sig tillräckligt med sprit. Jag tycker emellertid inte, att det skulle vara värdigt staten att av statsfinansiella eller andra skäl animera till en konsumtion av spritdrycker, som i hög grad skulle uppbäras av de osociala och asociala element, mot vilka restriktionssystemet i främsta rummet riktar sig. Jag kan emellertid inte tolka denna reservation annat än som en fingervisning om att den höga spritbeskattningen bör vara bestående och att den skall ingå som led i ett annat system, ett danskt restriktionssystem, som skall ersätta det nuvarande svenska restriktionssystemet. Då jag inte kan godkänna denna tolkning och denna uppfattning, utan betraktar den höga spritbeskattning, som riksdagen i dag antagligen kommer att besluta, såsom en tillfällig anordning under de brydsamma ekonomiska omständigheter, som för närvarande råda, men vilka vi alla hoppas skola vara av övergående natur, vill jag för min del bestämt avråda riksdagen från att antaga det uttalande, som föreslagits av dessa reservanter.

Meningarna ha, som jag sade, skilt sig åt beträffande det sätt, på vilket man skall söka få in det skattebelopp, man på denna väg vill få in. Det har då sagts, att utskottet genom att frångå regeringens förslag beträffande differentieringen har tillfogat regeringen ett nederlag. Ja, om det är ett neder-

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

lag — vilket jag bestrider, eftersom alla äro ense om att det framför allt gäller att få ihop pengarna — tror jag att det är ett nederlag, som åtminstone finansministern kan taga med jämnmod. Naturligtvis kan man också ha delade meningar om hur mycket pengar som verkligen komma att inflyta. Alla beräkningar i den delen äro ju osäkra, allt är så flytande. Vi ha inom utskottet haft en del kalkyler, uppgjorda av kontrollstyrelsen rörande den förmodade konsumtionen, men det finns ingen möjlighet att lägga dessa till grund för någon bestämd beräkning om vad statsverket kan tänkas få in genom denna höjda beskattning, detta av den anledningen, att man ingenting vet om hur konsumenterna komma att reagera mot förhöjningen. Utskottet har i alla fall ansett sig kunna göra det uttalande, som återfinnes på sid. 7, där utskottet yttrar: »Enligt de beräkningar, utskottet låtit verkställa, torde den åsyftade inkomstökningen för budgetår räknat snarare kunna uppnås genom bifall till utskottets förslag än till propositionen.»

Vad nu denna differentiering beträffar, har det sagts, att dess syfte skulle vara att tillförsäkra konsumenterna en billig första liter. Det har till och med yttrats, att detta skulle vara en demokratisk anordning och att den skulle vara avsedd att särskilt gynna de fattiga konsumenterna. Ja, de synpunkterna skulle kunna vara riktiga, om man till exempel inte hade företagit någon höjd beskattning alls i fråga om den första litern eller också för den infört en mycket ringa skattehöjning. Men när man kommer upp så högt som till 2 kronor för den första litern, vilken siffra bör jämföras med utskottets 3 kronor, tycker man, att den angivna synpunkten spelar ganska liten roll. Bakom detta tal ligger givetvis föreställningen, att dessa motboksägare, vilka endast ha rätt att inköpa en liter i månaden eller därunder, skulle utgöra en särskilt fattig kategori, som man skulle behöva på särskilt sätt gynna. Men den, som om än aldrig så litet har erfarenhet om spritförsäljning och restriktioner, vet, att så ingalunda är förhållandet. De människor, som endast ha en liter i månaden eller därunder, utgöras i stor utsträckning av kvinnor, framför allt ensamstående kvinnor, självförsörjande damer, som på ett eller annat sätt ha användning för spritdrycker. Man kan inte säga, att denna grupp representerar någon särskilt fattig kategori. Jag skulle snarare tro, att den i det här sammanhanget får betraktas som en ganska köpstark grupp. I enlittersgruppen ingå vidare sådana unga män, vilka nyss fått sin motbok, personer, som nyss fyllt tjugufem år och som fått börja sin vandring genom restriktionerna med en liter i månaden. De äro ju i allmänhet ungar, och man kan inte säga, att den gruppen är i särskilt behov att gynnas genom lägre pris på den sprit de konsumera. När dessa personer bli litet äldre och gifta sig, få de flera liter i månaden på sin motbok, men jag är inte säker på att de då ha bättre råd att köpa sprit, utan ofta är det tvärtom. Man skulle kunna uppräknat kategorier inom denna grupp, vilka inte heller äro i den ekonomiska ställningen, att de behöva särskilt gynnas.

Naturligtvis finns det inom enlittersgruppen människor, som äro i små omständigheter och till och med i brydsamma omständigheter. Men å andra sidan, när de äro i det läget, att de bara få köpa en liter i månaden, tycker man, att det inte i och för sig blir någon stor skillnad i uppoffringen, om man jämför propositionen och utskottets förslag. Skillnaden mellan propositionen och utskottets förslag i det fallet är ju bara 1 krona per månad, och det beloppet kan man ju inte säga innebära något utslag av klasslagstiftning. Däremot skulle jag tro, att om man vill söka efter det verkligt fattiga klientelet, eller de konsumentgrupper, som kanske ha det svårast ekonomiskt, får man gå till dem, som ha två liter, och delvis till sådana, som ha tre liter per månad. Redan när man kommer upp till två liter i månaden, innebär utskot-

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

tets förslag i fråga om den andra litern ett inköpspris, som är 50 öre lägre än det, som propositionen innebär. Talet om att denna differentiering skulle vara särskilt demokratisk, håller således inte, och det håller inte heller, om man vill särskilt gynna människor i ekonomiskt brydsamma omständigheter.

Jag vill dock påpeka, att jag för min del anser, att man genom denna av utskottet föreslagna 3-kronorsförhöjning kommit upp till det högsta pris, som kan vara rådligt att fastställa för spriten, om man nämligen som främsta syfte har att få in största möjliga skattebelopp. Har man nykterhetspolitiska syften, kan man ju resonera på annat sätt, men så länge det gäller att framför allt få in pengar, kan man knappast gå högre än utskottet i sitt förslag har gått. Man kanske skulle kunna säga, att det finns ett optimum i detta avseende; ju mer man höjer priset på spriten, dess mindre blir naturligtvis konsumtionen. Om man håller sig inom vissa gränser vid höjningen, blir i alla fall konsumtionen inte så mycket mindre att inte staten ändå får in mera pengar efter denna höjning än den före höjningen fick. Men kommer man upp till en viss gräns, då vänder det sig; då blir konsumtionsminskningen så kraftig, att det kanske blir en betydligt mindre inkomst för staten trots höjningen. Jag skulle tro, att denna höjning av 3 kronor ligger bra nära gränsen. Jag tror därför, att herr Bergmans motion om att generellt höja grundavgiften med 4 kronor per liter representerar inte ett steg ut i det ovissa, utan tvärtom ett steg ut i det vissa, ty man kan då säkert räkna med att det blir minskad inkomst för staten. Å andra sidan får man inte heller gå för långt ned. Herr Hanssons i Rubbestad reservation, som går ut på en höjning av omsättningsskattens grundavgift med 1 krona 50 öre per liter, kan naturligtvis ur många synpunkter försvaras. Men en höjning med detta belopp kommer inte att ge den inkomst åt staten, som finansministern avsett, inte på långa vägar.

Det är emellertid inte bara detta, som förestavat utskottets förslag att införa ett enhetligt pris. Vissa praktiska fördelar äro också förenade med en sådan anordning. Med den differentiering, som regeringsförslaget innebar, avsågs också att efterhandsköpen, vilka infördes 1937, skulle upphöra. Men med hänsyn till att dessa efterhandsköp intogo en så central plats i den reform, som då beslöts, har utskottet haft starka betänkligheter mot att rubba på bestämmelserna i den punkten, och detta har varit ett av skälen till att utskottet här föreslår en enhetlig prisförhöjning. En annan nackdel med differentieringen skulle ha varit, att man då riskerat, att människor med endast en liter i månaden skulle kommersa med sina motböcker och att folk, som inte tagit ut motböcker förut, skulle göra det för att komma över den där första billiga litern och driva handel med den. Det finns ju en ganska stor grupp människor, som ha rätt till motbok men som inte skaffat sig sådan. Framför allt gäller detta kvinnorna, och man hade då, som jag framhöll, riskerat att vederbörande skulle börja kommersa med sina motböcker. För att skapa ett korrektiv mot detta förutsattes i propositionen, att systembolagen skulle förfara särskilt restriktivt vid utdelande av nya motböcker, och man kunde då kanske tänkas vid denna tilldelning begå mannamån mot många, som hade fullt lojala avsikter.

Med utskottets förslag om enhetligt pristillägg behöver man inte längre se med misstro på dessa nya motboksägare. Finansministern kan tvärtom sluta dem alla i sin famn och betrakta dem som välgörare mot staten.

Detta har varit de skäl, som medfört, att utskottet frångått regeringslinjen just i fråga om differentieringen. Naturligtvis kvarstår alltjämt det faktum, att här föreligger en tyngande beskattning på alkoholkonsumenterna. Under andra och fullt normala förhållanden, om jag så får säga, skulle jag för min

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

del inte kunnat vara med om att gå ens tillnärmelsevis så långt i fråga om höjning av spritskatten, men läget är för närvarande inte normalt. Vi få alla i dag taga på oss bördor, som vi under fredliga förhållanden skulle haft rätt att betrakta och beteckna som oskäliga. Jag tror till och med, att jag kan gå ett steg längre och säga, att vi få vara glada över att taga på oss dessa bördor. Om denna höjda spritskatt därutöver kan hjälpa oss att slippa betunga konsumtionen av verkliga nödvändighetsvaror med pålagor i allt för hög grad, så ha vi ytterligare gjort en god affär. Det är i offerviljans och samhällsdisciplinens namn som statsmakterna ålägga konsumenterna av spritdrycker denna skatt, och jag tror, att statsmakternas vädjan kommer att vinna gehör även bland dem, som hårt drabbas av skatten.

Jag kommer alltså till det resultatet, herr talman, att jag yrkar bifall till utskottets förslag. Jag tillåter mig dock i det avseendet att göra en liten modifikation, och jag vill meddela, att jag därvid inte står som ensam förslagsställare, utan har hela utskottet bakom mig. Den av mig åsyftade inskränkingen gäller vad som säges under § 2 i förslaget till förordning rörande skatt på sprit, som användes till essenser. I propositionen föreslogs, att denna skatt skulle utgå med 10 kronor per liter för sprit, som användes till essenser, vilka voro avsedda att utnyttjas för tillverkning av alkoholhaltiga drycker, likörer, punsch och dylikt, vilka man numera i rätt stor utsträckning tillreder i hemmen. När vi diskuterade denna sak i utskottet, upplystes det, att det finns en del essensfabriker, som inte bara göra essenser, avsedda för tillverkning av alkoholhaltiga drycker, utan som äro avsedda för andra ändamål, såsom att användas vid bagerier, karamellfabriker och dylikt, eller att på annat sätt komma hushållen tillgodo. Frågan blir då: hur skall det i ett sådant sammanhang förfaras med dem? Meningen i regeringspropositionen var kanske, fastän det inte klart uttrycktes, att kontrollstyrelsen skulle göra en uppdelning mellan de olika tillverkningsformerna, så att endast det ena slaget som avsåg tillverkning av likörer, punsch och sådant skulle beskattas med 10 kronor per liter, under det att för det andra slaget av essenser den gamla beskattningen skulle gälla. Men på grund av de svårigheter, som därvid uppstodo, har utskottet i sitt uttalande rörande förslaget till förordning angående omsättnings- och utskänkningsskatt gjort det förtydligandet, att den i propositionen föreslagna bestämmelsen borde kompletteras med en föreskrift om att där sådan blandad tillverkning förekommer, skulle vederbörande essens- och extrakttillverkare erlagga den högre grundavgiften för samtliga de spritdrycker, som användas i deras tillverkning. Efter det utskottets utlåtande avfattats, ha emellertid sådana upplysningar framkommit, som ge vid handen, att ett dylikt förfarande skulle leda till uppenbara orättvisor. Det finns företag, vilka huvudsakligen tillverka essenser för bagerier och karamellfabriker och endast i mindre utsträckning för andra ändamål. Dessa skulle då belastas med höjd skatt på hundratusentals kronor, och det är ju inte meningen, att man skulle låta den lojala och neutrala produktionen få en dylik börda. Därför har utskottet enat sig om att i detta avseende återfalla på Kungl. Maj:ts förslag, som alltså bibehåller beskattningen på sprit, avsedd för beredande av essenser och dylika drycker, men undantager den andra essens-tillverkningen. Det blir visserligen en besvärlig procedur för kontrollstyrelsen att verkställa uppdelning av företagen i detta avseende, men detta är utan tvivel en bättre lösning av frågan än att besluta en orättvis beskattning för vissa företag på det sätt jag nyss nämnde.

Herr talman! Jag ber därför att få sluta med att hemställa om bifall till vad första särskilda utskottet i sitt utlåtande nr 31 hemställt under punkterna

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

A) och B), dock med den ändring, att 2 § 2 mom. i utskottets förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker skall erhålla den lydelse, som föreslagits i det vid proposition nr 49 fogade författningsförslaget i ämnet.

Ett bifall till detta yrkande kräver emellertid jämväl ändring av viss del i den av utskottet föreslagna motiveringen. På grund härav hemställer jag om godkännande av utskottets motivering med den ändring, att på sidan 7 i det tryckta utlåtandet följande satser skola utgå, nämligen de som börja med orden: »Enligt vad utskottet erfarit» — — — till och med orden »de spritdrycker, som användas i deras tillverkning».

Herr Bergman: Herr talman! I det anförande, som den föregående ärade talaren nu hållit, förekom åtskilligt, i vilket jag kan helt instämma, men det var också ett och annat, som jag måste reagera emot. Det är alldeles riktigt, som han säger, att vid framläggande av denna proposition huvudsakligen återopats finansiella synpunkter. Herr Åkerberg förklarade för sin del, att det var uteslutande ur dessa synpunkter som propositionen framlagts, och han förklarade, att avsikten med denna proposition *inte* varit att åstadkomma någon begränsning i spritkonsumtionen. Det är givet, att huvudsaken och huvudmotivet i den föreliggande situationen varit att få in pengar för de nödvändiga statsbehoven, men erfarenheten från andra länder har ju visat, att det är möjligt att förena tillgodoseende av även ett socialt ändamål med en sådan önskan av statsfinansiell natur, och jag känner mig övertygad om att propositionens författare inte varit främmande för att även ett sådant socialt ändamål kan främjas på denna väg. En regering, vilken har så starka sociala intressen som den nuvarande, kan svårigen vara likgiltig för den saken.

Det är tre huvudinvändningar, som man gör mot stark beskattning av spriten. För det första säger man, att den innebär en klasslagstiftning. Herr Åkerberg polemiserade, med rätta synes det mig, mot en dylik uppfattning, och jag ber att få instämma med honom i det slut, vartill han ur den synpunkten kom. Jag vill erinra om att mot en indirekt beskattning, som drabbar en icke blott obehörlig utan även onyttig och i stor utsträckning skadlig konsumtion, kunna ur social synpunkt inga principiella invändningar göras. Ingen tvingas nämligen att underkasta sig en sådan beskattning, och den är till och med socialt nyttig, därför att den verkar folkuppfostrande; den uppmuntrar till inskränkning av en icke önskvärd konsumtion, och den låter, som jag nämnde, i alla fall förena sig med en ökning av statsinkomsterna. Den sociala oantastligheten understrykes också kraftigt av det faktum, att de länder, som infört en särdeles hög sådan beskattning, nämligen England och Danmark, ha sett den genomdrivas under stark anslutning av arbetarpartierna i dessa länder, ja, till och med i viss mån under pådrivande från arbetarpartierna. Jag ber alldeles särskilt att få erinra om hur det tillgick i England, när den stora skattehöjningen där genomdrevs. Det blev då, som bekant, en höjning av beskattningen mycket högre än den i dag här föreslagna. Beskattningen var så hög, att om man med omräknande av de mått, som användas i England, till liter, som exempel tager en liter av den i England vanliga viskyn, det blev ett slutbelopp mellan 16 och 17 kronor per liter, mot förut mellan 3 och 4 kronor. Höjningen var således högst avsevärd. Vid det tillfälle, då höjningen beslöts i engelska parlamentet, yttrade ledaren av Labour Party, det engelska arbetarpartiet, bl. a. följande: »Jag har fått en del brev riktade till mig i denna fråga. Man säger: Vi vill inte ha någon klasslagstiftning. Därför vädja vi till er som representant för arbetarpartiet

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

att förhindra detta slags klasslagstiftning, som ger den rike hans sup men berövar den fattige hans.» — »Det är», säger Labour Partys ledare till svar på dessa invändningar, »ett skenbart riktigt argument, men vad betyder denna appell till de demokratiska rättigheterna?» (Man hade sagt till honom, att de rika här få »rättigheter», som de andra inte få.) »Vi måste», säger arbetarledaren i fortsättningen, »skilja mellan värdefulla och värdelösa rättigheter. Och vi måste säga: Vidhåll icke i fem minuter en rättighet, som är värdelös! Om de rika önska hålla dörren till sitt eget fördärv öppen, så är det deras sak. Nej, demokratien bör icke resonera så, att då en klass har de och de rättigheterna, böra alla klasser kräva samma rättigheter. Det är fåvitskt. Låt oss i stället se till, att de rättigheter, som demokratien kräver, äro rättigheter värda att äga, icke rättigheter med sjukdom, fördärv och last i följe. Rätten att gå under, att gå till botten, att gå vilse i livet — den rätten avstå Englands arbetare åt den första bästa som vill ha den. Vi önska den icke.»

Jag ber att få säga, att jag känner mig övertygad om att den stora majoriteten av Sveriges arbetarparti inte vill vara sämre än Englands arbetare i detta avseende. Jag är övertygad om att det svenska arbetarpartiet icke betraktar detta såsom någon klasslagstiftning, och det var glädjande att höra herr Åkerberg taga upp samma tema. Han gjorde visserligen den inskränkningen, att han icke skulle kunna vara med på det föreliggande förslaget annat än under nuvarande alldeles extrema förhållanden, vilket jag beklagar, ty det är i alla fall så, att vad den engelske arbetarledaren sade, är sant under alla förhållanden. Talet om klasslagstiftning är rent nonsens, och det synes mig snarast som en grov förolämpning mot Sveriges arbetarklass, om man gör gällande, att en attack just mot spriten skulle vara en attack mot Sveriges arbetarklass.

Man brukar också säga, att spirituosaskatten skulle vara orättvis, därför att vi, som icke smaka spirituosa, skulle gynnas i jämförelse med övriga medborgare. Därpå svarar jag först och främst, att den förmån, som vi på det sättet erhålla, står öppen för vem som helst vilket ögonblick som helst. Är vår ställning i detta fall avundsvärd, är det ingenting, som hindrar den avundsamme att när som helst komma i samma avundsvärda situation. För det andra vill jag säga, att vi absolutister visst icke undandraga oss en beskattning, som kan drabba oss. Jag har vid flera tillfällen varit med om att väcka motioner i den vägen, och jag har till och med varit huvudmotionär i fråga om införande av högre kaffetull — man beskyller ju oss för att ta igen »skadan» genom att som surrogat för alkoholen dricka mycket kaffe. Nu har jag icke behövt väcka någon motion om den saken, ty vi torde ha att vänta regeringsproposition i frågan. Var därför lugn för att vi goodtemplare nog komma att få erlægga skatt under våra s. k. kafferaster!

Den andra huvudinvändningen, som man gör emot ifrågavarande beskattning, är den, att den sänker konsumtionen och därför icke inbringa de pengar, som man avsett att få in. Erfarenheten från de länder, där man tillämpar en mycket kraftig rusdrycksbeskattning, vittnar icke om finansiellt misslyckande. Om det verkligen vore så, att folk skulle strejka med anledning av den höga beskattningen och allmänt lägga bort att förtära sprit, skulle naturligtvis ingen vara gladare än jag för det. Det ökade välstånd, som skulle bli följden därav, komme säkerligen i längden att inbringa mångfaldigt mycket mer än man kan få in i detta ögonblick genom spritbeskattningen. Jag skulle vilja säga som Gladstone sade vid ett tillfälle, när en deputation av nykterhetsvänner var uppe hos honom och talade för förbud. Det var någon, som då yttrade, att det väl i alla fall skulle bli svårt att genomföra

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

ett sådant, då ju staten hade så stora inkomster av spritförsäljningen. Då svarade Gladstone: »Kunna herrarna göra folket nyktert, så nog skola vi klara statens affärer.» Så resonerade man också i Ryssland under förra kriget, då där infördes ett förbudssystem, fastän staten hade kolossala inkomster av det dåvarande monolet. Men vi skola nu inte närmare gå in på den saken. Jag ger herr Åkerberg rätt i att vi i dag ha att se frågan huvudsakligen ur statsfinansiella synpunkter, och jag har också i den motion, som jag har väckt, lagt huvudvikten vid dem. Jag är nämligen övertygad om att ju högre man sätter denna skatt, desto säkrare får man in pengarna. Herr Åkerberg trodde inte, att det skulle gå, men jag vill erinra om den höjd, till vilken man gått i England och Danmark, när det gäller spritbeskattningen, och den effekt, som vunnits därigenom. I Danmark blev resultatet en fyrdubbling av statsinkomsterna av denna beskattning, och även i England uppstod en mycket stor ökning av dessa inkomster, större än den man beräknade, samtidigt som det likväl blev en kolossal minskning av konsumtionen. Det finns nämligen människor, som äro så generösa, att de för små skvättar betala samma pris, som de förut betalade för literar, och anse de sig ha råd att göra det, så är det ju deras ensak.

Den tredje invändningen mot en kraftig höjning av spritbeskattningen — den enda invändning som förtjänar att tas på allvar — är den, att detta system kan föra med sig en illegal hantering i form av smuggling och hembränning, som blir besvärlig att dragas med och som kan komma mycket socialt elände åstad. Konsumtionen av alkohol minskas icke genom en sådan höjning, säger man, den tar sig endast andra vägar.

Till belysning av den saken ber jag endast att få erinra om vad som hände under förra världskriget. Då vidtogos åtskilliga mycket kraftiga åtgärder till förmån för nykterheten. Redan två dagar efter krigsutbrottet tog exempelvis, såsom jag erinrade om under remissdebatten, regeringen ett initiativ till att genom länsstyrelserna starkt inskränka utskänkningen och utminuterungen av spritdrycker. Men jag skall icke gå närmare in på detta nu. Jag konstaterar blott, att de förhållanden, som rådde under de båda sista krigsåren, 1917 och 1918, voro sådana, att när en interpellation i riksdagen riktades till dåvarande finansminister Thorsson om varför man inte hade fått ett provisoriskt förbud, som ärkebiskop Söderblom i spetsen för en stor deputation för nykterhetsrörelsen hade bett om, svarade han ungefär följande: Vi ha praktiskt taget ett förbud för närvarande. Det är förbjudet att tillverka brännvin. Det är försäljningsförbud för brännvin för ögonblicket, och när försäljning är tillåten, får man köpa högst två liter i kvartalet. Vin kan man inte få in till följd av svårigheterna med internationell transport. Vad ölet beträffar, är korntilldelningen till bryggerierna så liten, att ölet är svagare än svagdricka vanligtvis är. Jag förmodar, att de, som känna till dessa förhållanden, kunna bekräfta riktigheten av denna framställning. Det var inom parentes sagt på det sättet också i Tyskland. »Herrarna kunna därför vara nöjda», sade Thorsson, »ty vi ha praktiskt taget rusdrycksförbud.»

Nu kan man fråga, vad detta har med den nu ifrågakommande beskattningen att göra. Det förhåller sig därmed på följande sätt. När det råder ett förbudstillstånd, såsom praktiskt taget nära nog var förhållandet då, måste man väl antaga, att faran för smuggling och hembränning är så mycket större, eftersom man icke på laglig väg överhuvud taget kan komma åt sprit. Då borde naturligtvis dessa illegala utvägar vara mest frestande. Nu blir det ju i alla fall möjligt att komma åt spirituosa, fastän den blir dyrare. Hur förhöll det sig då på den tiden med den illegala alkoholkonsumtionen? Det kan man avläsa bl. a. i fylleristatistiken. Man kan också avläsa det i delirium-

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

siffrorna, vilka nästan voro rekordmässigt låga under dessa år. Vad fylleri-siffrorna beträffar, vill jag erinra herrarna om att året före kriget, 1913, gingo de statistikförda fylleriförseelserna i Sverige upp till ett antal av 58,909. Under de närmast följande åren höllo sig motsvarande siffror vid c:a 50,000, 47,000, 43,000 o. s. v. — några mindre långtgående åtgärder i nykterhetsfrämjande syfte vidtogos under denna period. Men så kommo de drastiska åtgärder, varigenom praktiskt taget det nyssnämnda förbudstillståndet uppstod. År 1917 var siffran 18,925 och år 1918 17,835. Sedan det blev fred och s. k. normala förhållanden steg antalet fylleriförseelser igen mycket kraftigt. För- ra året uppgingo de till omkring 31,000. Det har aldrig varit lägre siffror än de båda sista krigsåren.

Nu måste man ju säga sig, att om det var så, att den illegala hanteringen var så omfattande, att den eluderade de goda verkningarna av de vidtagna åtgärder, skulle det ha visat sig i denna statistik, ty människor bli naturligtvis lika fulla av hembränt och smugglat som av annan sprit, kanske mera till och med. Men det visar sig, att fylleriförseelserna sjönko i antal mer än någonsin, och därav ser man, att ehuru smuggling och hembränning alldeles otvivelaktigt förekommo och utgjorde ett bekymmer, nådde dessa hanteringar ändå icke en sådan omfattning, att de i stort sett upphävede de goda verkningarna av svårigheten att åtkomma legal sprit. Detta gäller naturligtvis i ännu högre grad nu, när svårigheterna att komma åt den legala spriten icke bli lika stora, som de voro då. Man kunde ha väntat, att folk under 1917 i viss mån lärt sig konsterna att på smugglingens och hembrännings väg komma åt spriten och att dessa hanteringar således skulle ha blivit mera omfattande år 1918 än de varit året förut, vilket skulle ha avsatt sina spår i nykterhetsstatistiken. I verkligheten visa siffrorna en minskning av cirka 1,000 fall från år 1917 med 18,925 fylleriförseelser till 1918 med 17,835 fall, de lägsta siffror, som överhuvud förekommit i denna statistik. Jag erkänner, att förhållandena voro sämre i Stockholm, där en viss ökning konstaterades under år 1918, men om man ser på hela landet, var minskningen betydande. Det visar, att effekten av de vidtagna inskränkningarna var just den, som man ville åstadkomma, och att den olaga hanteringen visserligen gjorde sig påmind, men icke i den grad att den goda effekten gjordes om intet. Det hör också till, att man skall använda samhällets alla maktmedel för att bekämpa den illegala hanteringen, och det kan man kanske nu göra på ett bättre sätt än då.

Jag ber att med dessa ord, som varit avsedda att ge ett svar på de tre huvudinvändningar, som riktas mot den ifrågavarande beskattningen, få för min del i stort sett instämma med utskottet. Jag har väckt en motion, som går litet längre. Det har jag gjort dels för att det skulle finnas en sådan motion, så att förslaget om 3 kronor ej skulle bli det längst gående, och dels därför att det, i varje fall innan denna motion beslöts, icke förelåg något annat förslag om att skatten skulle höjas lika mycket för alla litrarna. Detta sistnämnda är egentligen huvudsaken med motionen. Och därom synas nu allt flera ena sig. Såsom frågan nu ligger till, ser jag ingen möjlighet att kunna genomdriva skattehöjning av ända till 4 kronor per liter, så önskvärt detta än vore, och jag ansluter mig därför nu till utskottets förslag om en höjning av 3 kronor per liter utan differentiering.

Herr Velander: Herr talman! Under förarbetena till den vid 1937 års riksdag genomförda nya rusdrycksförsäljningslagstiftningen ägnades särskild uppmärksamhet åt spörsmålet, huruvida det funnes skäl att övergå från det då tillämpade restriktionssystemet med dess individuella utminuteringskontroll och andra finesser till ett system med hög spritdrycksbeskattning.

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

Svaret blev nekande. Departementschefen, bevillningsutskottet och riksdagen intogo samma ståndpunkt. Man utgick emellertid ifrån att utvecklingen skulle komma att gå i den riktningen, att fortgående jämkningar i fråga om restriktionssystemets utformande skulle bli möjliga. Såsom en betydelsefull sådan jämkning betraktades ock den då accepterade rätten till de s. k. efterhandsinköpen av spritdrycker.

I den föreliggande propositionen föreslås, såsom vi alla känna till, en mycket kraftig stegring av beskattningen av spritdrycker. Formerna för den föreslagna skatteskärpningen ha också lett till att rätten till efterhandsinköpen eliminerats, och samtidigt har rekommenderats en större stränghet vid prövningen av ansökningar om erhållande av motböcker. Propositionen har sålunda kommit att gå i en helt annan riktning än den, som av 1937 års riksdag avsetts. Man har skärpt restriktionerna i stället för att mildra dem och samtidigt förordat en skattehöjning, varigenom vi, såsom herr Åkerberg antydde, börja närma oss det s. k. danska systemet. Jag vill här säga, att jag inte förstår herr Åkerberg, när han i detta sammanhang fann sig böra utveckla den tankegång, som han förmenade, att reservanternas företrädde. Inom utskottet var det nämligen icke någon som helst tvekan därom. Herr Åkerberg själv till och med sade sig hysa den största förståelse för de synpunkter, som ligga till grund för reservationen. Varför han nu ändrat mening och funnit sig böra tolka reservationen på det sätt här skedd, må vara hans ensak. Jag har emellertid för egen del samma mening nu, som då frågan behandlades inom utskottet.

Propositionens avvikelser från de principer, vilka riksdagen uttalade sig för år 1937, förbigås i propositionen med fullständig tystnad. Detta kan ju förklaras därmed, att det här skulle gälla en temporär anordning. Vi ha dock en viss erfarenhet av hur det brukar gå med »temporära eller tillfälliga» skatter. Ingenting blir i regel mera permanent än dessa. Det har därför synts reservanternas vara på sin plats att varna för att man, utan att göra klart för sig vad som sker, fortsätter hur långt som helst. Det är utgångspunkten för reservationen.

Man invänder kanske, att vi ha en lång väg att gå, innan vi nå upp till de priser, som känneteckna det danska systemet, ifall man nu kan beteckna detta såsom något system, vilket jag lämnar därhän. Jag tror, att en sådan invändning har fog för sig, när det gäller utminuterungen. Däremot föreställer jag mig, att, när det gäller utskänknungen, vi i stort sett börjat komma i paritet med det danska systemet. En liter Aalborgs akvavit t. ex. kommer väl efter genomförandet av det föreliggande utskottsförslaget att vid utskänkning betinga ett pris av kanske 26 kronor, och de övriga priserna komma att stegras i förhållande därtill. Jag anser därför också, att man nu börjat nå bristningsgränsen, och jag är icke säker på att den Bergmanska satsen under alla förhållanden är riktig, nämligen att man aldrig kan skärpa rusdrycksbeskattningen så mycket, att intäkten därav skulle komma att minskas.

När jag varnat för ett beträdande av nya vägar, utan att göra klart för sig vad som verkligen sker, gäller detta också utskottets förslag, ehuru utskottet avvisar de skärpningar i restriktionssystemet, som propositionen förutsätter. Reservationen innefattar däremot icke något som helst ställningstagande till förmån för det ena eller det andra systemet. Reservationen uppbares icke heller av några nykterhetspolitiska synpunkter i annan mån än att man i det långa loppet icke gärna kan inlåta sig på ett tillämpande av två så att säga principiellt skiljaktiga system vid sidan av varandra. Reservationen vill sålunda understryka, att man icke genom ett sådant förfarande — ett tillämpande samtidigt av tvenne system — bör rubba grundvalarna för det

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

nu gällande restriktionssystemet och detta utan att ens säga ifrån, vart det håller på att bära hän.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, avseende motiveringen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Vi ha nu att taga ställning till frågan om en av de beskattningsformer, som vi nödgas tillgripa för att bekosta våra ivriga upprustningar, om vilkas tempo det kan råda och även råder särdeles olika meningar i landet. Det gäller här en beskattning, som vi kunna undandraga oss, vilket vi inte kunna med de flesta andra beskattningsformerna. Jag hör ganska ofta folk, som jag träffar, säga: »Ja, nu ska vi övergå till att dricka *vanligt vatten och böndernas mjölk*.» Om det blir någon vinst av den här beskattningen, är därför ovisst, men inte kommer den att inbringa så mycket, som man hoppas. När riksdagen nu går att anta denna beskattningsform, få vi alltså bereda oss på nya, effektivare skatter, som kunna täcka den brist, som uppstår i vad man räknat med att få in på denna skatt.

Jag kommer, herr talman, att ge min röst åt det föreliggande regeringsförslaget, i främsta rummet därför, att det är till gagn för folkhälsan och jordbruket.

Det finns emellertid en mängd konkurrenter till det s. k. vanliga vattnet, nämligen de kolsyrade mineralvattnen och alla dessa s. k. läskedrycker av olika fabrikat. Jag har hört sägas, att läskedryckerna möjligtvis i sista hand skulle kunna göras till föremål för beskattning, men att man ännu icke kommit till någon verklig uppfattning, huruvida och på vilket sätt det kan genomföras. Beträffande de kolsyrade mineralvattnen vill jag säga, att de ju måste vara kolsyrade, men i en måttlig grad, för att de skola kunna bevaras. Här konkurrera emellertid de olika fabrikaten genom att år från år öka kolsyrehalten, för att det skall kittla så mycket mer i struparna och göra dryckerna begärligare. Denna kolsyra i överflöd är mycket skadlig för magen och således även för kroppen i sin helhet. Därför ser man ofta, att en del försiktiga människor röra med någonting i de där dryckerna för att få bort åtminstone någon del av giftet i den dryck, som de tänka tillägna sig. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på denna konkurrens, när det gäller överkolsyrade drycker. På dem borde också kunna läggas en skatt, i den mån de överskrida den måttliga kolsyrehalt, som fordras för att hålla vattnet friskt.

Jag röstar, som sagt, herr talman, för det här förslaget, främst med hänsyn till dess gagn för folkhälsan och för jordbruket.

Herr Ström, Fredrik: Jag hyser inga som helst principiella betänkligheter emot det förslag, som föreligger. Jag anser, att det i sådana tider som dessa är nödvändigt, att man på olika vägar tar ut de skatter, som erfordras för statens väl. Men jag är betänksam med hänsyn till effekten av det föreliggande förslaget ur statsfinansiell synpunkt. Jag tror, att man har förbiset den psykologiska verkan av skattehöjningen, och jag fruktar, att den ökade grundavgiften på 3 kronor per liter icke kommer att ge den merinkomst, som utskottet har beräknat. Det blir säkerligen en desillusion.

Jag skulle för min del hellre ha sett, att man höjt skatten med 2 kronor eller också att man ökat den med 1:50 i en första repris och sedermera med ytterligare 1:50. Jag tror, att det ur psykologiska synpunkter hade varit klokare att fördela avgiftshöjningen på det sättet.

Jag är inte fullt så övertygad som min gamle vän och medkämpe, herr Bergman, i fråga om den ringa risken för ökad hembränning. Jag tror, att vi på

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

denna punkt få vara mycket försiktiga, och statsmakterna måste, när nu detta förslag går igenom, vidtaga särskilda åtgärder, inte minst på det psykologiska och organisatoriska området, för att möta den fara, som här föreligger och som för folkhälsan kan komma att bli till mycket betydande skada.

I förevarande läge vill jag inte framställa något yrkande, men om det kommer att yrkas bifall till herr Hanssons i Rubbestad reservation, kommer jag att ansluta mig därtill. I övrigt hoppas jag, att Kungl. Maj:t, om skattehöjningen blir en missräkning, kommer att vidtaga sådana åtgärder, att den beräknade inkomsten på annat sätt kommer att tillföras staten.

Herr Andersson, Per: Herr talman! Det föreliggande utskottsbetänkandet syftar ju till att genom höjd spritbeskattning tillföra statsverket ytterligare 57 miljoner utöver de betydande belopp, statens sprithantering för närvarande inbringar till statskassan. Spritbeskattningen har ju också hitintills visat sig vara en givande skattekälla, och allt eftersom åren gå, så ser det ut som om statsmakterna skulle bli allt mer och mer beroende av dessa skatteintäkter.

Frågan är emellertid, hur långt man vågar spänna bågen, innan en allmän reaktion inträder, och man kan nog befara, att man redan med den nuvarande beskattningen börjar närma sig bristningsgränsen. Det slutliga resultatet kommer väl ytterst att bli beroende av hur mycket spritförbrukarna själva anse sig ha råd och lust att offra på denna extra beskattning. Visserligen får ju spritbruket genom Brattsystemet en allt vidare utbredning, och för närvarande torde väl dryckesseden vara ganska säkert förankrad i det svenska folkets vanor och livsföring. Men å andra sidan är det nog en ganska allmän mening förhärskande ibland spritförbrukarna, att den spritskatt, som redan nu uttages, är tillräckligt betungande. Det är för övrigt inte bara spritkonsumenterna, som ha denna uppfattning, utan det är många bland de mer rättänkande absolutisterna som anse, att denna form av beskattning, när den drives för långt, verkar allt för ensidigt och drabbar för ojämnt, och att när det här gäller att uppbringa medel för vårt neutralitetsförsvar, så böra beskattningsgrunder tillämpas, som mera rättvist fördela bördorna.

Då nu emellertid spritkonsumtionen undan för undan utvecklats till ett givande skatteinstrument i statens hand, så har därmed supseden också blivit auktoriserad av staten, och följaktligen måste man väl också då betrakta alla som undandraga sig denna beskattning som pliktförgätna och mindervärdiga samhällsmedlemmar. Nu framhåller man ifrån nykterhetsvänligt håll, att det är fullt försvarligt att taga ut en betydligt högre skatt på denna konsumtion, emedan densamma är onyttig, onödig och icke önskvärd, ävensom att ingen tvingas att underkasta sig denna beskattning. Vidare framhålles, hurusom en dylik hög beskattning i England och Danmark medfört en betydande sänkning av rusdrycksförbrukningen och därför ur nykterhetssynpunkt vore fördelaktig, på samma gång som åtgärden tillfört statskassan betydande ökning av inkomsten.

För egen del vågar jag inte hoppas på samma goda verkningar av en orimligt hög spritbeskattning, vad vårt land beträffar, utan man har all anledning att befara, att samma metoder här kunna få en hel del skadliga biverkningar. Vi ha nämligen en rik erfarenhet att bygga på från förra krigstiden. Under den korta förbudstid, vi då hade, var ju husbehovsbränningen på god väg att åter införas i vårt land. Visserligen gick ju denna lönnbränning hastigt tillbaka, när förbudet upphävdes, men ännu efter de tjugu år, som gått sedan dess, ha våra polismyndigheter inte kunnat komma till rätta med denna samhällsskadliga trafik. Det är inga uppmuntrande upplysningar, som tings-

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

referaten lämna om förhållandena. Tätt och ofta talas där om åtal för hembränning och försäljning av hembränt och exportsprit men även om många fall av mened i samband med denna trafik, och ändå torde det vara en ringa del av olagligheterna på området, som komma till myndigheternas kännedom.

Nu kan ju invändas, att det inte är fråga om att införa totalförbud. För egen del tror jag emellertid, att den fördyring av den lagliga spriten, som utskottet föreslår, för vissa befolkningsskikt särskilt på landsbygden och i skogsbygderna kommer att få samma verkan som ett totalförbud. Det föreligger stor fara för att många små inkomsttagare komma att betrakta denna prissättning som en klasslagstiftning och därför i ren desperation bli frestade att begå olagligheter.

Då jag för min del anser, att den av utskottet föreslagna orimligt höga sprit-skatten kommer att inbringa mindre pengar till statskassan än en något lägre skatt, men även att denna höga beskattning kommer att bidra till en ökning av den olaga sprithanteringen, så kan jag inte biträda utskottets förslag, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Hanssons i Rubbestad reservation.

Häri instämde herrar *von Heland, Albert Andersson, Löfvander och Friggeråker.*

Herr Bårg, Johan: Herr talman! Jag ber att få säga endast några få ord, och det gör jag närmast i anledning av vad herr Velander anförde och i anslutning till den reservation som av honom och andra ledamöter är fogad vid utskottets utlåtande. Jag delar herr Velanders uppfattning i så måtto, att om man fortskrider på skattelagstiftningens område, som man på senare tid gjort, så kommer den dag att närma sig, när man finner skäl föreligga att taga under omprövning, huruvida inte en del jämkningar i det nuvarande restriktionssystemet äro påkallade. För egen del hälsar jag utvecklingen åt det hållet med tillfredsställelse. Vad jag däremot inte kan riktigt förstå, är om herr Velander syftar till att man i sammanhang med de nu förestående skattehöjningarna skulle till omprövning taga upp frågan om jämkningar och lättnader i det nuvarande restriktionssystemet. Är det möjligen herr Velanders avsikt att medverka till att de nu förestående skattehöjningarna komma att bli för alltid bestående, så förstår jag saken bättre. Om jag hade varit riktigt säker på att dessa skatter skulle bli varaktiga, så skulle jag ställt mig vid herr Velanders sida och allvarligt påyrkat, att man redan nu tagit upp dessa spörsmål till omprövning. Om man däremot har den uppfattningen, att en ovisshet råder om dessa högre skatters bestånd eller kanske till och med är övertygad om att det bara gäller en tillfällig åtgärd, då kan det ju inte gärna vara någon rimlig mening i att börja jämkna på vårt gällande restriktionssystem, som i sin nuvarande gestaltning antogs så sent som 1937, bara för ett par tre års skull och sedan kanske återgå till den gamla ordningen. Detta, herr talman, har varit skälet till att jag för min del icke kunnat biträda reservationen med den tankegång, som jag förstår ligger under densamma.

Jag ber att till detta bara få lägga ett par ord i anledning av herr Bergmans anförande, som jag i många stycken för att inte säga väsentligen gillar. Jag har under nuvarande förhållanden trots och tyckt, att om man anser, att utvecklingen på ett tämligen oväntat sätt går åt rätt håll, vilket jag tycker att den här skattelagstiftningen gör, så bör den som sympatiserar med sådana åtgärder kunna fördraga detta utan att göra något buller av det. Går utvecklingen ändå åt rätt håll och goda krafter driva den fram åt detta håll, är jag som nykterhetsman belåten med att sitta tyst i min bänk och tacka Gud

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

för att det går bra, och jag frågar mig, om inte den sortens stridsmetoder kanske äro lika goda som att röra upp litet damm omkring sig.

I anledning av herr Bergmans exempel om de höga priserna i England vill jag ha sagt, då herr Bergman nämnde den engelska whiskyn, att av den pristabell, som kontrollstyrelsen ställt till förfogande, framgår att fyra stycken i landet gångbara whiskysorter vid utminuterungen enligt utskottets förslag per liter komma att betinga inte 17 kronor, som herr Bergman ansåg så orimligt i England, utan en sort 17 kronor 90 öre, en annan sort 20 kronor, en tredje sort 14 kronor 15 öre och en fjärde sort 10 kronor 55 öre. Jag får lov att säga, att om man i fråga om dessa dryckesslag framhåller England som ett föregångsland, så äro vi hack i häl efter, och låt det gärna gå! Men jag tror i alla fall det är nödvändigt här i Sverige, kanske mer än både i Danmark och England, att se verkningarna av ett så kraftigt beskattningssystem, som man nu har gått in för, innan man börjar på att övergå från våra metoder att rusdryckslagstifta till att endast lita på en högre beskattning, ty det kan hända, att vi då varsna sådana avigsidor, att inte ens herr Bergman och de som ivra för det s. k. danska systemet ha mod att fortsätta så långt som England och Danmark gjort. Men det finns ju ett ypperligt tillfälle, innan man ger sig till att göra dessa spörsmål till nykterhetsfrågor, att avvakta och se vilka verkningar de nu föreslagna bestämmelserna kunna medföra.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till utskottets hemställan med de ändringar som äro föreslagna av herr Åkerberg.

Till sist vill jag tillägga, att det har gnatats i vissa kretsar på nykteristerna för att de inte ha lust att träda in och använda sprit för att fullgöra sin skattskyldighet. Jag deltog härom kvällen i en församling, som var mycket representativ för nykterhetsfolket i landet, och där uttalade man önskvärdheten av att man offentligen gav till känna, att nykterhetsfolket icke hade något emot att få en läskedrycksbeskattning till stånd för att även de skulle få vara med och på sitt sätt bidra till ordnandet av statens finanser. Jag begagnar detta tillfälle att framföra den hälsningen.

Herr **Bergman** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Jag har begärt ordet för att helt kort replikera herr Bärge i avseende å hans yttrande angående de engelska priserna på whisky. Jag meddelade inte de av honom anförda nuvarande priserna (som f. ö. blott bestyrka mitt allmänna resonemang) utan dem som skulle införas vid det tillfälle, jag talade om. Det genom skatten höjda priset på en flaska (som motsvarar ungefär tre fjärdedels liter) av den allmännast brukliga whiskysorten, betingade förut ej ens 4 shillings, men medelpriset skulle efter höjningen bli 14 $\frac{1}{2}$ shillings för ett mått motsvarande $\frac{3}{4}$ liter. Det torde väl för en hel liter i det närmaste motsvara den summa i svenskt mynt som jag angav. Man får naturligtvis inte utgå från den nuvarande, utan från den dåvarande proportionen mellan engelsk och svensk valuta.

Då herr Bärge rådde oss nykterhetsvänner att sitta tysta i våra bänkar i stället för att yttra oss i dessa frågor, vill jag endast tillägga, att även jag gjorde gällande, att dagens debatt gällde en huvudsakligen finansiell fråga, och motiveringen i min motion är också framlagd ur denna synpunkt. Men det är orimligt att föreskriva munkorg för nykterhetsrörelsens representanter, om de sin plikt likmätigt vilja i förbigående se saken *även* ur nykterhetssynpunkt. När herr Bärge icke hade annat att komma med, kunde han väl även själv »suttit tyst i sin bänk».

Herr **Wohlin**: Då kammaren nu går att besluta om denna avsevärda höjning av spritbeskattningen, ämnar jag för min del icke på frågan anlägga

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

några nykterhetspolitiska synpunkter och icke heller ingå på någon diskussion rörande eventuella modifikationer i det gällande restriktionssystemet. Jag ser denna fråga — som jag är övertygad om att även herr statsrådet och utskottet gjort — i första rummet som ett spørsmål om anskaffande genom en förhöjd beskattning av ett avsevärt ytterligare belopp till statskassan och betraktar den sålunda i övervägande grad som en statsfinansiell fråga. För egen del tror jag då att såväl regeringspropositionens som utskottets i huvudsak därtill anslutna beräkningar med avseende å den beräknade merinkomsten av denna förhöjda beskattning äro alltför sangviniska. Visserligen är det sant, att man på detta område lika litet som på många andra kan fälla några säkra omdömen om den kommande utvecklingen, och mycket beror ju här på ovissa faktorer, som icke låta sig med säkerhet närmare bedöma. Men det är ett faktum, som är känt för alla, att varje konsumtion, även om den äger en hög grad av elasticitet, likväl icke alltid äger en så hög elasticitet, att icke en bristningsgräns kan uppnås, och jag befarar för min del, att även om det gäller en vara som den förevarande, som ju är ganska efterfrågad i detta land, den föreslagna mycket skarpa merbeskattning, som nu ligger på kamrarnas bord, kommer att resultera i en icke oväsentligt mindre merinkomst för statsverket än vad departementschefen och utskottet hoppas på. Jag behöver ju icke erinra om att detta gäller alla konsumtionsskatter, av vilken natur de vara må. Det är exempelvis ett känt förhållande, att om man sätter en finanstull på en importerad vara för hög, får man icke in den ökade skatteintäkt som man beräknat. Sätter man den mera moderat, kan man i stället få in mera pengar än man skulle ha fått in av den alltför höga tullen. Detsamma gäller den spritbeskattning, varom här är tal. Jag tror i likhet med en ärad talare på Stockholmsbänken, att det hade varit försiktigare och ur statsfinansiell synpunkt rationellare att icke nu taga ett så stort steg som här har skett, utan att åtminstone vid detta tillfälle begränsa sig till en något mindre skatteförhöjning för att sedermera observera verkningarna av denna och vid ett efterföljande tillfälle, om verkningarna skulle visa sig under ett antal månader vara i överensstämmelse med förhoppningarna, eventuellt taga ett steg till. Det är opsykologiskt att taga ett så stort steg på en gång, med risk för ett bortfall av en större del av den beräknade statsinkomsten än man i propositionen och utskottet har räknat med. Jag kan icke för egen del gå så långt, att jag ställer mig på den ståndpunkt, som representeras av herr Hanssons i Rubbestad reservation. Jag tycker det riktiga hade legat någonstans mitt emellan denna reservation och utskottets förslag, men därom har ju intet yrkande framställts, och jag får på den punkten göra ungefär samma reflexion som den ärade talaren på Stockholmsbänken.

Med avseende å den illegala sprithanteringens får jag visserligen å ena sidan erinra därom, att en av denna illegala hanterings former, nämligen insmugglingen till riket av sprit, numera praktiskt taget bortfallit eller i varje fall reducerats till en obetydlighet. Detta är en konsekvens av en rad olika omständigheter, men beror vad den sista tiden angår väsentligen på det i Östersjön inträdda krigstillståndet och därmed sammanhängande förhållanden. En annan faktor emellertid, som redan berörts av åtskilliga talare, bland annat av en ärad talare från södra Norrland, är hembränningen, och den följer icke alltid samma lagar som den utifrån kommande olaga sprithanteringens. På den punkten är jag angelägen om att understryka vad flera talare här förut sagt, nämligen att statsmakterna efter denna skatteförhöjnings genomförande komma att ställas inför ännu väsentligt svårare och mera bekymmersamma problem än man hittills varit ställd inför. Visserli-

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

gen äro sedan ett par år tillbaka avdelningar av statspolisen särskilt sysselsatta med beivrande av sådana brott som sammanhånga med lönnbränningen, och visserligen ha även åtskilliga goda resultat härutinnan uppnåtts under de senaste åren. Men jag har i likhet med den föregående talare jag åsyftade uppfattningen, att vad som här upptäckts dock icke utgör mera än en mindre del av vad som verkligen förekommer och att möjligheterna för befolkningen i ett land som vårt att upptaga lönnbränning i växande omfattning äro relativt stora samt att kraftåtgärder följaktligen äro nödvändiga, om icke ett socialt verkligt skadligt tillstånd skall inträda, som ingen önskar. Även ur denna synpunkt hade en något försiktigare läggning av propositionen varit att tillråda.

Jag slutar, herr talman, med dessa allmänna reflexioner, men kan i det läge som frågan för närvarande ligger icke göra annat än att — om också med stor tvekan — ansluta mig till det av utskottet framlagda förslaget i dess av herr Åkerberg under diskussionen föreslagna modifierade form.

Herr statsrådet **Wigforss**: Innan diskussionen är slut, skall jag be att få säga några ord om min syn på utskottsförslaget och dess förhållande till den kungl. propositionen men dessutom också på frågan om höjd spritbeskattning i allmänhet. Jag kan försäkra, att jag sedan gammalt hört till dem som ansett, att de mycket starka höjningarna av spritbeskattningen icke äro så enkelt gynnsamma, som man på många håll antar. Jag har inte därvid tänkt så mycket på frågan om den illegala sprithanteringen; vi känna alla till att det problemet i nuvarande läge i främsta rummet reducerat sig till frågan om hembränning, och de upplysningar, jag på den punkten fått, tyda på att prisfrågan i det fallet icke kan vara av någon avgörande betydelse, därför att den illegala spriten uppges i regel vara ännu dyrare än den sprit som staten tillhandahåller. Men jag har från en annan synpunkt alltid varit tveksam om det riktiga i att taga ut en mycket hög spritbeskattning helt enkelt därför att jag har betraktat den saken på samma sätt som frågan om övriga konsumtionsskatter. Så länge det anses vara en tillätlig vana, som icke medför något samhälleligt klander, att använda spritdrycker i viss omfattning, så är det uppenbart, att man icke kan bortse ifrån att de medborgare, som belastas med denna högre spritskatt, få bära en oproportionerlig del av det allmänna skattetrycket. Detta är en uppfattning, som jag, om jag vågar säga det i förbifarten, under en rätt lång tid fick förfäktat under bestämd protest från annat håll. Jag minns till och med i denna kammare, hur man bestämt protesterade emot att skatterna på sprit, vin och öl överhuvud taget skulle inräknas i skattetrycket. När jag låtit göra en beräkning, hur skattetrycket var fördelat mellan olika inkomstklasser, anmärktes det, att det var alldeles oriktigt att föra in dessa konsumtionsskatter, eftersom ju ingen var tvungen att betala dem. Jag gläder mig över att det nu nåtts nationell enighet om att även skatterna på dessa överflödsvaror inräknas i det skattetryck, som de svenska medborgarna skola bära.

Som sagt, om man ser detta från den synpunkten, kan det inte förnekas, att det är en mycket ojämn fördelning av beskattningen, som på detta sätt åstadkommes, och en så kraftig höjning av denna beskattning, som här är föreslagen och som blir praktiskt taget lika hög enligt utskottsförslaget som enligt den kungl. propositionen, skulle jag inte ha kunnat förorda, om det inte varit i ett läge, där alla olika skattekällor behöva tillgripas och där all slags konsumtion mer eller mindre får tagas med för att skaffa de nödvändiga medlen.

Jag har därmed inte uttalat någon mening om huruvida denna skatt skall

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

vara en bestående skatt. Jag vet hur svårt det är att sänka en skatt av detta slag, om den väl en gång har blivit antagen, och det var inte utan att detta var en av anledningarna till att regeringspropositionen fick den utformning, som den fick, nämligen med dels en generell höjning av 2 kronor och dels en accis på litrarna över den första av ytterligare 2 kronor. Det är nämligen uppenbart, att en sådan fördelning, om vi komma i en annan situation, mycket lättare medger att taga bort det tillägg på accislitrarna, som naturligtvis från vissa synpunkter kan föranleda betänkligheter, än det kommer att visa sig bli att sedan vi fått en höjning på tre kronor sänka dessa 3 kronor. Detta har icke uppmärksammats av dem som varit rädda för de högre spritskatterna, men jag har inte velat underlåta att här framföra det.

Men i övrigt, sedan dessa allmänna betänkligheter övervunnits, har, som sagt, den väsentliga synpunkten för mig varit frågan, på vad sätt största möjliga inkomst skall kunna beredas statsverket, och jag behöver icke upprepa, vad alla talare här i dag sagt, att man på det området rör sig med mer eller mindre grundade gissningar. Bland de sakkunniga på detta område, som departementet haft möjlighet att rådfråga, alltså inom kontrollstyrelsen, har emellertid så till vida rätt en enhällig mening, att man icke kan beräkna att med en generell skatthöjning av 2 kronor — ännu mindre naturligtvis med en höjning av 1.50 — nå samma resultat som man skulle nå genom en höjning av 3 kronor. På den punkten tror jag för min del, att skälen fortfarande äro så starka, att jag skulle bestämt avråda från att försöka att gå ned generellt under utskottsförslaget eller under Kungl. Maj:ts proposition.

Här rör man sig med psykologiska faktorer av oberäkneligt slag, och jag vill inte påstå, att det skulle förvåna mig, om den nu föreslagna skatthöjningen skulle ge mindre samlad inkomstsumma än som preliminärt i propositionen och väl även i utskottets förslag är beräknad. Den absoluta storleken av skattesumman spelar ju vid detta övervägande inte någon avgörande roll; det som spelar en roll är endast förhållandet mellan den skattesumma som erhålles med 3 kronors förhöjning och den som erhålles med 2 kronors och slutligen den som erhålles vid en differentiering mellan de första och de senare litrarna. Det har varit den beräkning, som från kontrollstyrelsen gjorts och som visat på att en differentiering med 2 kronor på första litern och 4 kronor på de andra skulle ge mer än en generell höjning på 3 kronor, som förmått mig att i sista hand låta balansen falla över på den sida som kallas för differentiering. Var och en förstår, vilket också framgår av propositionen, att man ända fram till sista ögonblicket vägde mellan de olika möjligheterna, och det var till sist de slutliga beräkningarna från den mest sakkunnige inom kontrollstyrelsen, som förmådde mig att säga: det är bättre att taga 2 kronor på den första litern och 4 på de följande. Nu har utskottet kommit till en annan uppfattning och sagt, att man snarare borde vänta att genom en enhetlig höjning av 3 kronor för alla litrarna få det åsyftade beloppet. Där emot kan jag inte göra annan invändning, än att min uppfattning icke har blivit påverkad av detta utskottets yttrande, därför att jag inte inser, på vilka grunder utskottet faller sitt yttrande. Båda sakerna kunna sägas, och vilken ståndpunkt som kammaren än kommer till, kommer jag att acceptera den, men, som sagt, med klart medvetande om att man icke kan uttala sig med någon större säkerhet i fråga om någondera linjen.

Däremot är det en annan ändring, som utskottet gjort beträffande Kungl. Maj:ts förslag, som jag här inte vill försöka att få kamrarna att avslå, men som har väckt en viss förvåning hos mig, och det är den ändringen, att man försökt få bort även den lilla ansats till lyxbeskattning, som finnes och som jag i detta fall har försökt skjuta ett steg längre. Det har ju ändå, förefaller

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

det mig, varit en mycket allmän uppfattning runt om i landet, när man talat om beskattningen, att man sagt, att spriten naturligtvis kan beskattas mera, men att man framför allt kan taga ut mera skatt av den dyrare spriten. Ja, icke ens på sådana håll, där man konsumerar den dyrare spriten, har jag funnit annan uppfattning, än att det är skäligt att den dyrare spriten bör få bära mera beskattning, när man behöver få större inkomster. Därför har jag föreslagit en höjning av omsättningsskatten från 60 till 80 %. Men av omsorg, som det heter, för att den dyrare spriten inte skall upphöra att köpas och att man skulle gå ned till att köpa billigare spritsorter, har utskottet sänkt den av mig föreslagna omsättningsskatten till den gamla förut gällande, de 60 procenten. Jag tror att detta innebär ett tillbakasteg, som jag helst skulle se att man icke toge. Men jag förstår, att hela utskottsutlåtandet ifrån många synpunkter sett är en kompromiss, som kanske skulle falla sönder på olika sätt, om den icke accepterades helt, och därför skall jag inte på den punkten urgera min egen uppfattning.

Jag vill, som sagt, sluta mitt anförande med att säga detsamma som jag började det med, nämligen att jag tror att det är nödvändigt, trots alla betänkligheter, att man i det nuvarande läget tar ett så stort steg, som här föreslås. Jag har inte varit främmande för den tanken, att det kunde finnas skäl för att taga steget i två halvor, att sålunda vid urtima riksdagen föreslå en höjning med ett något lägre belopp för att sedan vid lagtima riksdagen gå vidare med höjningen, men betänkligheterna emot att på detta sätt utdela två slag åt den konsumerande allmänheten ha fått överväga. Om det hade varit möjligt att få taga det första steget bara med ett mindre belopp och kanske sedan få taga ytterligare ett par steg, är det sannolikt, att detta varit den form av skattehöjning, som minst hade rubbat konsumtionen, men när det nu var nödvändigt att omedelbart få väsentligt ökade inkomster förefaller det som om skillnaden i den psykologiska reaktionen på grund av en höjning av grundavgiften för liter räknat med 3 kronor eller med 2 kronor icke kan vara så betydlig, att det är ett skäl att därför vid denna urtima riksdag rulla upp en stor diskussion om spritbeskattningen för att några månader senare rulla upp en ny sådan diskussion i fråga om en ny förhöjning av spritskatten.

Jag tror därför att det är riktigt, att man i detta ögonblick tar det steg, som man anser vara nödvändigt att taga, för att skaffa staten de inkomster, vilka det, även med dessa stora skattehöjningar, kommer att bli mycket svårt att utkräva av det svenska folket.

Herr Velander: Herr talman! Jag hade begärt ordet närmast med anledning av en fråga, som herr Bårg riktade till mig. Han frågade nämligen, om jag ville medverka till att de nu förestående skattehöjningarna skulle bli bestående. På den frågan har jag i mitt tidigare anförande lämnat besked. Skulle detta på något sätt brista i tydlighet, vill jag säga, att jag icke är beredd att ge ett jakande svar på den frågan. Det förefaller mig emellertid, som om herr Bårg, efter finansministerns uttalande, hade anledning att låta frågan gå vidare till finansministern. Finansministern var nämligen i sitt anförande, låt vara mycket flyktigt, inne på möjligheten av en bestående skatt eller icke. Han menade emellertid, såvitt jag förstod honom rätt, att när man en gång gått in för en sådan skattestegring som den här föreslagna, kunde det bli mycket svårt att avlägsna den igen. För att få bättre klarhet på den punkten från någon mera avgörande instans än från min sida, synes dock herr Bårg böra vända sig till finansministern.

Till herr Bårg vill jag även säga, att jag i mitt tidigare anförande sökte uppvisa, att man år 1937 bestämt avvisat det danska systemet och ställt i ut-

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

sikt fortgående jämkningar i det svenska restriktionssystemet. Jag sökte också uppvisa, att man i propositionen slagit in på en helt annan linje, och jag varnade mycket bestämt för att man skulle fortsätta därmed och sålunda rubba grundvalarna för det nuvarande svenska systemet, och detta utan att man ens gjorde klart för sig vart sådana vägar egentligen bure hän.

Det var en passus i det yttrande, som hölls ifrån statsrådsbänken, som jag särskilt fäste mig vid. Finansministern sade något om, att riksdagen nu tycktes vara enig om, att, när det gällde att avväga det skattetryck, de svenska medborgarna hade att bära, man däri också hade att inräkna spritskatterna, och han yttrade i samband därmed, att dessa verkade mycket ojämnt. Jag skulle ha känt mig mycket tacksam, om herr finansministern hade velat lämna någon liten anvisning om, hur han avser att bära sig åt för att utjämna det skattetryck, som spritskatterna medföra, och följaktligen utnyttja den större skatteförmåga, som alltså icke spritkonsumenter måste anses representera i förhållande till oss andra dödliga!

Herr Ohlin: Herr talman! Det har från olika sidor ifrågasatts, huruvida de finansiella beräkningar, på vilka utskottet grundat sitt ställningstagande, verkligen äro hållbara. Man har gått så långt att man rent av ifrågasatt, att väsentligt lägre skattesatser kanske skulle rendera statskassan lika stora inkomster som de föreslagna. Jag skall därför, herr talman, be att endast mycket kortfattat få något närmare motivera, varför i varje fall jag och, som jag tror, åtskilliga andra inom utskottet ha känt oss övertygade om, att den linje, som utskottet här föreslår, under rådande förhållanden är statsfinansiellt sett väsentligt överlägsen propositionens accislinje och oerhört överlägsen de förslag om lägre skattesatser, de må avse 1 krona 50 öre eller 2 kronor, som här ha nämnts under debatten. Om man räknar med att en höjning av skatten — icke med 2 kronor utan med 3 kronor — alltså med denna tredje krona minskar konsumtionen av spritdrycker lika mycket som påläggandet av en accis på extra 2 kronor på litrarna två, tre och fyra, kommer man till det resultatet, att denna tredje krona kommer att ge — utöver det belopp man skulle få om skatten höjdes med 2 kronor — ett belopp av 11, 12 eller 13 miljoner kronor. Om man däremot undersöker vad accisen skulle ge under antagande av samma konsumtionsminskning, finner man att den endast skulle ge 6, 7 à 8 miljoner kronor, alltså åtminstone 5 miljoner kronor mindre. Nu tror jag för min del att det är anledning förmoda, att en accis, som särskilt hårt drabbar den känsligaste delen av konsumtionen, skulle framkalla en än större inskränkning i inköpen och därför i själva verket ge ett resultat, som vore ännu mindre fördelaktigt. Jag menar alltså, herr talman, att, ehuru man här endast kan röra sig med förmodanden, man har anledning vänta, att utskottets linje kommer att ge åtminstone 5 miljoner kronor per år — d. v. s. för hela finansåret räknat — mera än vad staten skulle få in, om man i stället för att lägga på denna tredje skattekrona väljer att gå accislinjen.

Nu hänvisade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet till att kontrollstyrelsen inför honom hade presenterat vissa beräkningar, vilka antydde, att accisen tvärtom skulle ge mera än denna trekronorsförhöjning. Det är riktigt att en sådan beräkning har förelegat, men jag vill begagna tillfället att upplysa kammaren om, vad förklaringen är till att kontrollstyrelsen på ett visst stadium av sina beräkningar, som delvis skulle utföras i största hast, hade kommit till detta märkvärdiga resultat att accisen skulle ge mera. Förklaringen är den, att kontrollstyrelsen där hade räknat med att en accis på två kronor, som drabbar den känsligaste delen av konsumtionen, endast skulle minska inköpen med en miljon liter, d. v. s. t. ex. ifrån 30 miljoner till 29 mil-

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

joner liter, medan däremot den tredje kronan skulle åstadkomma en konsumtionsminskning med 2 miljoner liter. Jag tror att man kan säga, att, hur osäkra än alla förmodanden härvidlag måste vara, är det i alla fall så gott som hundraprocentigt visst, att en accis, som drabbar med så stor tyngd som extra två kronor den känsligaste delen av konsumtionen, måste åstadkomma en väsentligt mycket större inskränkning i inköpen, än kontrollstyrelsen här antog. Om man därför omräknar kontrollstyrelsens siffror på sätt som skedde vid överläggningar inom utskottet och som det föreföll att man från kontrollstyrelsens sida icke hade något väsentligt att invända mot, kommer man — som jag redan påpekat — till det resultatet, att denna tredje krona ger ett väsentligt mycket högre belopp än accisen. — Det finns ju även andra skäl emot accislinjen, vilka av flera talare här hava berörts. Jag skall därför icke ingå på desamma.

Om man återigen diskuterar alternativet att antingen höja skatten med 3 kronor eller att höja den med ett mindre belopp, exempelvis det i reservationen föreslagna kronor 1:50, vill jag anföra några omständigheter till motivering för påståendet att en skatthöjning med 1:50 eller, även om man gick så högt, med 2 kronor, skulle ge ett mycket mindre belopp än vad höjningen till 3 kronor torde komma att ge. Kontrollstyrelsen har på grundval av antaganden, som icke hava mött någon kritik, beräknat, att tvåkronorsförhöjningen skulle ge staten för helt år räknat 43.5 miljoner kronor, och att trekronorsförhöjningen skulle ge staten 57.2 miljoner kronor. Den tredje kronan skulle alltså enligt denna beräkning ge 13.7 miljoner kronor, ett belopp som herr finansministern säkerligen icke är i stånd att betrakta såsom oviktigt.

Nu är det naturligtvis klart, att, eftersom det endast återstår två tredjedelar av finansåret, man därför måste räkna med att den av finansministern beräknade inkomstökningen under löpande finansår blir till lika del minskad. Det är också klart, och det vill jag säga med anledning av herr Wohlins påpekande, att så många andra faktorer härvidlag inverka — t. ex. andra skatthöjningar och höjda levnadskostnader, samt andra förändringar, som äro alldeles oberoende av skattepolitiken — och att dessa omständigheter torde komma att framkalla en minskning av spritkonsumtionen. Därmed följer också en minskning av det inkomstbelopp, som finansministern eljest skulle hava fått. Det enda möjliga vid beräkningen av, hur en viss skatthöjning skulle verka, har varit att se bort ifrån detta inflytande från höjningen av andra skatter, försämrade konjunkturen och sådant, samt att behandla dessa företeelser för sig. Jag tror därför att, även om det skulle visa sig, vilket jag i likhet med herr statsrådet och chefen för finansdepartementet förmodar, att statskassan inte får in de belopp, som äro nämnda i propositionen, och inte ens de belopp, som uppstå, när man drar ifrån en tredjedel för den gångna delen av finansåret, betyder detta icke i och för sig, att beräkningen varit felaktig, utan det betyder måhända endast, att även andra faktorer hava inverkat konsumtionssänkande.

När det här har gjorts gällande, herr talman, att det hade varit klokast att gå i två etapper och höja med ett litet belopp nu och med mera sedan, så att folk fått vänja sig därvid, vill jag ingalunda bestrida, att det ligger något i den synpunkten. Men jag tror att det är lätt att överdriva den. Om vi tänka oss in i läget om två år, undrar jag, om det spelar så förfärligt stor roll för konsumtionen av spritdrycker under t. ex. år 1941, ifall man går tillväga så att man höjer skatten med 3 kronor år 1939 och inte höjer mera år 1940, eller om man höjer skatten på sprit med 2 kronor år 1939 och med ytterligare en krona år 1940? Är det verkligen någon, som tror, att spritkonsumenternas reaktion 1941 och 1942 och längre fram i tiden väsentligt

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

påverkas av om denna höjning har skett i två etapper eller i en? För min del, herr talman, tror jag det icke.

Om man nu har kommit till den slutsatsen, att en förhöjning av sprit-skatten med 2 kronor skulle ge ett belopp, som i varje fall med minst 10 miljoner kronor men kanske med högre belopp understiger det belopp, som kan erhållas med en skatthöjning med 3 kronor, är det klart att man måste ställa sig ännu mera avvisande till tanken att endast höja skatten med 1 krona 50 öre. Utan att här ingå på någon närmare kalkyl däröver vill jag, herr talman, framföra den åsikten, att en skatthöjning med endast 1 krona 50 öre ger åtminstone 20 miljoner kronor mindre per helt finansår än vad en trekronorsförhöjning kommer att ge, och jag anser inte, att det statsfinansiella läget i vårt land nu är sådant, att det kan vara lämpligt att ens reflektera på att avstå från dessa 20 miljoner kronor per helt år räknat.

Till slut vill jag, herr talman, med anledning av herr finansministerns uttalade förvåning över att utskottet eliminerat den progressiva delen av skatthöjningen, nämligen den procentuella omsättningsskattens stegring från 60 procent till 80 procent, endast anföra följande. Om herr statsrådet på denna punkt liksom på andra punkter hade följt kontrollstyrelsens beräkningar, skulle herr statsrådet hava funnit, att kontrollstyrelsen om denna 20-procentiga förhöjning uttalat, att densamma förmodligen icke komme att ge ett nämnvärt belopp utan förmodligen endast några hundratusentals kronor. Det finns olika beräkningar av kontrollstyrelsen: i vissa fall skulle en 20-procentig höjning till och med ge negativ inkomst för statskassan. Nu tror jag för min del, att kontrollstyrelsen på denna punkt varit för pessimistisk i sina antaganden. Jag tror alltså, att denna 20-procentiga förhöjning skulle komma att ge en del pengar till statskassan, men sannolikt endast ett mycket litet antal miljoner. Enligt mina beräkningar skulle den nämligen komma att ge ungefär 2 å 3 miljoner kronor per helt finansår räknat. Jag hade för min del gärna sett, att även denna procentuella förhöjning nu hade beslutats, därför att jag tycker, att även 2 å 3 miljoner kronor äro pengar att räkna med. Herr statsrådets förmodan, att utskottets enhälliga ställningstagande i viss mån är resultatet av vad som brukar kallas en kompromiss, är givetvis riktig, och det är av denna anledning som jag för min del har anslutit mig till linjen om en generell förhöjning med 3 kronor.

Då herr statsrådet nu uttalar, att han anser att det ligger någonting i tanken att man lämpligen går fram i olika etapper med skatthöjningen, vill jag göra det lilla tillägget, att då har herr statsrådet en möjlighet senare att i fråga om den av honom önskade 20-procentiga höjningen just använda etappmetoden och komma igen med förslag om denna procentuella höjning vid ett senare tillfälle.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring därav, som har angivits av utskottets ledamot herr Åkerberg.

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag har naturligtvis ingen anledning att här ingå på något bemötande av herr finansministerns anförande, som ju i stort sett gick ut på en anslutning till utskottets förslag. Jag begärde ordet endast för ett par tillrättalägganden.

Den första fråga jag tänkt beröra här har herr Ohlin redan varit inne på. Herr finansministern betecknade denna höjning av den procentuella skatten såsom ett försök till en lyxbeskattning, och han sade, att utskottet av hänsyn till den dyrare konsumtionen hade avböjt denna höjning. Jag vill framhålla, att det icke var bara av hänsyn till denna dyrare konsumtion som utskottet

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

kom med sitt förslag. Visserligen har det inom utskottet ju beräknats, att konsumtionen skulle genom denna procentuella höjning så förskjutas, att det inte skulle flyta in mera pengar till statskassan därigenom, och vi tyckte då, att det vore överflödigt att göra denna höjning, men när utskottet har stannat för en höjning med 3 kronor å minuthandelspriset, har det skett därför att utskottet ansett, att höjningen ändock blivit tillräckligt hög och att det icke finns anledning att gå ännu högre. Vi skulle nämligen med dessa tre kronors förhöjning komma till ett pris på renat brännvin av 7 kronor 95 öre. Skulle man också till detta ha lagt höjningen av den procentuella skatten, skulle en liter renat brännvin ha kommit upp till ett pris av 8 kronor 20 öre. Men då vi ansågo, att ett pris av 8 kronor per liter var en välbehaglig gräns just för det renade brännvinet, blev detta anledningen till att vi beslutade oss för att icke gå med på den föreslagna höjningen av omsättningsskatten.

Vidare påpekade herr finansministern, att tillvaron av dessa accislitrar skulle bereda en möjlighet till att i en framtid gå tillbaka till lägre beskattning och lägre pris, men han trodde, att utskottets ledamöter, som vore rädda för en hög beskattning, hade förbisett detta. Nej, det var inte så att vi förbisett detta. Det upplystes tvärtom i utskottet, att det var ett av motiven, men jag har för min del den förhoppningen, att det, trots att vi icke gått med på denna ändring, dock skall finnas möjlighet att i en framtid göra en sådan sänkning och en ganska avsevärd sådan. Jag stärkes i denna uppfattning genom underrättelsen att vi, som hava denna uppfattning, ha en så mäktig beskyddare som vår finansminister. Med hans hjälp skola vi nog kunna ordna den saken i en framtid.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt angående 2 § 1 mom. i utskottets under punkten A upptagna förordningsförslag, vidare särskilt rörande 2 mom. i samma paragraf, därefter särskilt beträffande återstående delar av punkterna A och B samt slutligen särskilt vidkommande motiveringen.

I fråga om 2 § 1 mom. i förordningsförslaget, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att nämnda moment skulle godkännas, dels ock att momentet skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Hansson i Rubbestad vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på momentets godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varelse upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 2 § 1 mom. i det av första särskilda utskottet i utlåtande nr 31 under punkten A tillstyrkta förordningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda moment med den lydelse, som förordats i den av herr Hansson i Rubbestad vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-

Ang. omsättningsskatten å spritdrycker m. m. (Forts.)

propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Sedermera gjordes i enlighet med de beträffande 2 § 2 mom. i förordningsförslaget förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av ifrågasvarande moment enligt utskottets förslag samt vidare, enligt herr Åkerbergs yrkande, därpå att momentet skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i det vid Kungl. Maj:ts proposition nr 49 fogade författningsförslaget i ämnet; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet under punkterna A och B i övrigt hemställt.

Vidkommande utskottets motivering, yttrade nu vidare herr talmannen, hade herr *Åkerberg* yrkat, att densamma skulle godkännas med den ändring, att på sidan 7 i det tryckta utlåtandet följande två meningar utelämnades, nämligen de som började med orden »Enligt vad utskottet erfarit» och »Med hänsyn härtill har utskottet».

På gjord proposition bifölls detta yrkande.

Slutligen hade, anförde herr talmannen, herr *Velander* yrkat, att i utskottets motivering skulle näst efter det stycke, som å sid. 7 i det tryckta utlåtandet började med orden »Beträffande innebörden» och slutade med »fogad sammanställning», göras ett sådant tillägg, som förordats i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till detta yrkande samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten C.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anläggningar för radiotelegrafi eller radiotelefoni; samt

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa värnpliktiga m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälde andra särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om anläggningar för radiotelegrafi eller radiotelefoni; och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten att återtaga avbetalningsgods från vissa värnpliktiga m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 47, att utskottets hemställan i utlåtande nr 23 och, vidkommande förslaget

nr 48, att utskottets hemställan i utlåtande nr 24 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes första särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 49, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 49, såvitt angår omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker samt spritdrycksaccis m. m., ävensom i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att andra kammaren be-
träffande utskottets utlåtande nr 31 fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och bordlades första särskilda utskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till särskilda arbetslöshetsåtgärder; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad av minsvepare m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. Kungl.
Maj:ts pro-
position med
förslag till
prisreglerings-
lag m. m.*

Herr **von Heland** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag förstår mycket väl att man under extraordinära förhållanden inte i alltför hög grad får hålla på formerna. Det synes mig dock som om man även i onödan alltför litet tar hänsyn till önskvärdheten av att riksdagsmännen skola kunna följa med i riksdagens arbetsordning. Att man får vara beredd på oförutsedda arbetsplena är kanske inte mycket att säga om. Men mindre trevligt är det att riksdagsmännen utan att underrättas få vara med om att ärenden, som anmälas på en tisdagseftermiddag, avgöras i samband med första bordläggningen på onsdagen, trots att riksdagen ej brukar upptaga till behandling andra ärenden än sådana, som äro bordlagda två gånger.

Vidare synes det mig icke vara riktigt att propositioner remitteras till utskott utan bordläggning och innan de föreligga i tryck på riksdagsmännens bänkar. Det är detta sistnämnda tillvägagångssätt, som föranleder mitt inlägg i detta ämne, ty jag hade vid remissen av Kungl. Maj:ts proposition nr 58 önskat yttra mig. Jag kommer i stället i dag att yttra mig om denna proposition, men jag vill innan dess vördsamt hemställa hos herr talmannen, att riksdagsmännen vid avvikelser från den normala arbetsordningen på något sätt effektivt underrättas.

Härefter må det tillåtas mig att övergå till mitt egentliga ärende. Ett par riksdagsmän i denna kammare ha i sina tidningar berört frågan angående prisrörelser och prisernas inverkan på produktion och konsumtion på ett sådant sätt, att det synes mig nödvändigt att inför den allmänna opinionen gendriva vissa påståenden. På förekommen anledning önskar jag sålunda med anledning av propositionen nr 58 få framföra vissa synpunkter i förhoppning att man såväl inom utskottet som inom regering och riksdag skall beakta de verkliga förhållandena.

Sveriges jordbrukare äro förvisso beredda att göra sitt bästa för att trygga vårt folks livsmedelsförsörjning, och vi äro även beredda att bära vår andel av de bördor, som under rättvis avvägning komma att påläggas samtliga samhällsgrupper under pågående fasansfulla världskris. Enighet och samarbete måste förvisso bli en realitet under kommande svåra tider, och det är därför som jag i tid vill varna för att sådana tendenser skola komma till uttryck att någon samhällsgrupp skulle kunna känna, att bördorna framförallt vältrades på dess axlar.

Ang. Kungl. Maj:ts proposition med förslag till prisregleringslag m. m.
(Forts.)

Ur rättvise- och solidaritetssynpunkt måste jag därför med hänsyn till viss tidningsjournalistik nämna något om prisrörelserna inom jordbruket under första krigsmånaderna. Först under september månad har genomsnittet för samtliga jordbrukets produktpriser kommit upp till praktiskt taget det samma som åren 1925—1929, eller det prisläge som riksdagen under ett par år ansett som önskvärt. Men när äntligen detta prisläge har uppnåtts, ha vi kommit in i en kris, som fört med sig betydande prisstegringar på jordbrukets förnödenheter. Som enda exempel härpå kan nämnas järn, som nu ligger 75 procent över priset 1925—1929, varav följer avsevärt högre priser på en rad förbrukningsartiklar inom jordbruket, redskap, hästskor o. s. v. Det som under de gångna åren kompenserat det relativt låga prisläget på jordbrukets produkter har framför allt varit goda skördar och ett lågt ränteläge. Man torde redan nu kunna förutsäga minskad produktionsvolym, och även ränteläget torde med säkerhet bli för jordbrukarna ofördelaktigare.

Det tidigare penningöverskottet tenderar att nu hastigt försvinna. Ränteläget har i konsekvens härmed undergått en kraftig åtstramning. I fråga om bankräntan är läget visserligen så till vida oförändrat, att någon höjning av det sedan den 30 november 1933 gällande officiella diskontot av 2½ procent ännu icke skett och att någon ändring av affärsbankernas officiella räntesatser ej heller vidtagits. Men en icke oväsentlig åtstramning på denna del av räntemarknaden har icke desto mindre redan kunnat förmärkas.

Redan ur rättvisesynpunkt är det sålunda nödvändigt att skapa bättre priser för jordbruksfolkets arbete. Men detta måste även vara ett intresse för konsumenterna. I nuvarande allvarliga läge borde det nämligen vara ett hela folkets intresse, att jordbruket stimuleras till största möjliga produktion av ur folkförsörjningssynpunkt viktiga livsmedel. Ingen kan väl nu med bestämdhet säga, hur närmaste året kommer att gestalta sig ur importsynpunkt. Läget är för närvarande i högsta grad ovisst. Just nu synes det som om vår import kunde pågå i nästan normal omfattning, vilket, då samtidigt exportvolymen minskat, medfört en överflödkris för vissa livsmedel. Men vem vet, hur länge detta överflöd varar? Och kan man icke befara, att importmöjligheterna komma att minska?

Det synes, att statsmakterna inför denna risk borde akta sig för att fastställa sådana normalpriser, att den inhemska livsmedelsproduktionen i onödan nedgår. I stället borde snarast sådana priser tillerkännas landets jordbrukare, att det stimulerar till ökad produktion. Med hänsyn härtill böra våra jordbrukare också kunna förvänta sådana statliga åtgärder, som för framtiden möjliggöra ett rättvist förhållande mellan jordbrukets produktpriser och produktionskostnader. Tillgängliga uppgifter visa också, att det är oansvarigt att nu i tidningspressen kasta sig över just livsmedelspriserna. Den genomsnittliga detaljprisinivån i Sverige har enligt riksbankens konsumtionsprisindex under tiden den 15 september till den 15 oktober undergått en stegring med ungefär 1½ procent. Den kraftigaste höjningen under tiden den 15 september till den 15 oktober visade bränslegruppen, som steg 6.4 procent. Kol och koks steg betydligt i pris redan under första delen av september. Kläder ökades genomsnittligt 3.5 procent, skodon 2.6 procent och inventarier 3.6 procent. Gruppen födoämnen och njutningsmedel visade en genomsnittlig prishöjning av blott ½ procent, vilken till största delen härrörde från den ökade beskattningen av viner. Kött var föremål för en nedgång på 2.2 procent, och fisk rönnte prisreduktioner på genomsnittligt 3 procent, medan däremot kolonialvaror, huvudsakligen sydfruktar, visade en stegring på något mer än 2 procent.

Ang. Kungl. Maj:ts proposition med förslag till prisregleringslag m. m.
(Forts.)

Herr talman! Jag hoppas sålunda, att man för den goda sammanhållningens och det goda samarbetets skull skall förskonas från missvisande uppgifter i de nu känsliga prisfrågorna och att statsmakterna vid fortsatt behandling av de frågor som beröras av propositionen nr 58, som remitterats till utskottet, skola taga tillräcklig hänsyn till sådana faktorer som jag här berört.

Herr **Björkman, Gustaf Adolf:** Herr talman! Med anledning av vad herr von Heland i början av sitt anförande yttrade om handläggningen av ärenden här i riksdagen skall jag be att få säga några ord ur ren konstitutionsutskottssynpunkt.

Då herr von Heland nämnde, att kungl. propositioner utan bordläggning hänvisas till utskott, vill jag endast påminna om vad i § 58 riksdagsordningen är stadgat. Där säges det, att om ej kammaren enhälligt beslutar att utan bordläggning hänvisa en proposition till utskott, går detta icke för sig. Här ha ju åtskilliga viktiga propositioner kommit före, och då icke någon opponerat sig däremot, va de utan vidare hänvisats till utskott.

När det kommer några viktiga ärenden, som sedermera skola komma före exempelvis vid ett onsdagsplenum, efter att förut endast ha bordlagts en gång vid ett tisdagsplenum, så är det ju vidare att märka, att det i kansliet efter varje plenum uppgöres en förteckning över de ärenden, som skola stå på föredragningslistan nästa gång. Man har alltså möjlighet att se efter, vilka det är. Beklagligtvis är det ju svårt för riksdagsmännen, som icke kunna vara här ständigt och jämt i onödan, att följa med, men vi få väl finna oss i det.

Om herr von Heland önskar få till stånd några ändringar, som kunna vara till nytta, så vill jag icke yttra mig om möjligheten att åstadkomma något provisorium under en urtima riksdag, men det går ju an att vid en kommande riksdag väcka förslag beträffande det som ligger herr von Heland om hjärtat, och jag kan försäkra honom, att hans synpunkter delas av många av kammarens ledamöter.

Herr **von Heland:** Herr talman! Jag har ingalunda avsett att påstå, att något formellt fel har begåtts. Jag har endast uttryckt ett, som jag vet, allmänt önskemål inom kammaren, att man på något sätt i förväg skall få underrättelse, när en avvikelse från vanlig praxis göres. Då ett statsråd klockan fyra anmäler en proposition, som utdelas först sent på kvällen, är det ju inte lätt för en riksdagsledamot att få något begrepp om innehållet i denna proposition, och riksdagsmännen ha sålunda inte mycket reda på vad det är som remitteras till utskottet.

På något sätt kunde det väl ändå ordnas så, att riksdagsmännen ha någon aning om hur man avser att behandla frågorna i kammaren. Man kunde ju t. ex. utnyttja de anslagstavlor, som finnas här i riksdagen.

Herr **Björkman, Gustaf Adolf:** Jag vill endast upprepa, att när det gäller bordläggning, äger varje ledamot att begära sådan. Men det är, som herr von Heland säger, att man icke alltid bevakar detta. Det finnes dock möjlighet därtill för den som är särskilt intresserad att bevaka vissa spörsmåls gång.

Efter härmed slutad överläggning beslöt på gjord proposition kammaren, att herr von Helands därunder avgivna yttrande i anledning av Kungl. Maj:ts under gårdagen till första särskilda utskottet hänvisade proposition nr 58, med

Ang. Kungl. Maj:ts proposition med förslag till prisregleringslag m. m.
(Forts.)

förslag till lag med vissa bestämmelser rörande reglering av den inhemska prisbildningen (prisregleringslag), skulle överlämnas till första särskilda utskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.15 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 30 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 61, med förslag till ändrade grunder i vissa fall för värnpliktigas avlöning; och

nr 62, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § 1 och 5 mom. samt 7 § avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet).

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Jag får hemställa, att kammaren för sin del måtte besluta, att första särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts nu avlämnade propositioner nr 61, med förslag till ändrade grunder i vissa fall för värnpliktigas avlöning, och nr 62, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § 1 och 5 mom. samt 7 § avlöningsreglementet den 15 juni 1939 (nr 278) för personal vid försvarsväsendet under krigstjänstgöring (krigsavlöningsreglementet), ävensom de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor.

Tillika hemställer jag, att andra kammaren måtte inbjudas att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Anmäldes och godkändes andra särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 28, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förordning med vissa särskilda föreskrifter rörande tillämpningen av motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561) m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första särskilda utskottets utlåtanden nr 32 och 33.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 61 och 62 blevo desamma på begäran bordlagda.

Justerades ett ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
